

UNIVERZITA KARLOVA
V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

**Heterosexismus a předsudky vůči sexuální orientaci: zkušenosti
studujících na FHS UK**

Bakalářská práce

Zuzana Šádková

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lúbia Kobová, M.A., Ph.D.

Praha 2015

Prohlašuji, že jsem předloženou práci zpracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. 5. 2015

.....

podpis

Anotace

Bakalářská práce se věnuje heterosexismu a předsudkům vůči sexualitě u studentů a studentek Fakulty humanitních studií UK a jejich zkušenostem s projevy heterosexismu v prostředí dané fakulty. V teoretické části je blíže popsán termín homofobie, který je posléze kritizován prostřednictvím pojmů heterosexismus a předsudky vůči sexualitě. Poté je zmíněn koncept mikroagresí, který ukazuje, jak mohou předsudky ovlivňovat chování lidí k LGBT osobám. V empirické části bylo provedeno dotazníkové šetření mezi studenty a studentkami FHS UK ke zjištění míry jejich sexuální předsudečnosti a k odhalení, zda se s projevy heterosexismu setkávají v prostředí dané fakulty.

Klíčová slova: heterosexismus, homofobie, předsudky, postoje, gender

Annotation

This bachelor thesis focuses on heterosexism and sexual prejudice among students of the Faculty of Humanities at Charles University and also their personal experience with heterosexism in the faculty environment. The theoretical part describes the term homophobia which is then criticized while using the terms heterosexism and sexual prejudice. The microaggression concept is also mentioned to describe how sexual prejudice can affect a person's behavior. In the empirical part quantitative research was performed. The questionnaire survey was distributed to students of the Faculty of Humanities at Charles University and evaluated in order to find out the extent of sexual prejudice of students and their personal experience with heterosexism in the faculty environment.

Key words: heterosexism, homophobia, prejudice, attitudes, gender

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Ľubice Kobové, M.A., Ph.D., za její cenné rady a čas, který mi věnovala. Dále pak Mgr. Alexandře Ostertágové z Fakulty sociálních a ekonomických věd Univerzity Komenského v Bratislavě za pomoc s empirickou částí práce. A vedoucí studijního oddělení, Mgr. Mariye Yankouskaye, za poskytnuté údaje o studujících a distribuci dotazníku. Také svojí rodině a přátelům, především kamarádce Libuši Kopalové, za psychickou podporu. A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat všem studentům a studentkám, kteří se zapojili do mého výzkumu a byli ochotni vyplnit dotazník.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Teoretická část.....	3
2.1 Koncept homofobie.....	3
2.1.1 Internalizovaná homofobie.....	5
2.1.2 Homofobie ve školním prostředí.....	6
2.1.3 Projevy a negativní důsledky homofobie.....	8
2.1.4 Kritika termínu homofobie.....	9
2.2 Koncept heterosexismu a sexuálních předsudků.....	11
2.2.1 Sexuální stigma a heterosexismus.....	11
2.2.2 Individuální projevy sexuálního stigmatu.....	12
2.2.3 Sexuální předsudky.....	14
2.2.4 Rozdíl mezi sexuálními předsudky, ostatními postoji k sexuální orientaci a jinými formami předsudků.....	14
2.2.5 Zdroje sexuálních předsudků.....	15
2.2.6 Hlavní proměnné ve vztahu k sexuálním předsudkům.....	16
2.2.6.1 Vliv genderu na sexuální předsudky.....	17
2.2.6.2 Víra a její vliv na sexuální předsudky.....	18
2.2.6.3 Vliv velikosti místa bydliště na sexuální předsudky.....	19
2.3 Koncept mikroagresí.....	20
2.3.1 Mikroagrese namířené na osoby s neheteronormativní sexuální orientací a transgender.....	22
2.3.2 Negativní dopady mikroagresí namířených na osoby s neheteronormativní sexuální orientací a transgender.....	24
3. Empirická část.....	26
3.1 Metodologie.....	26
3.2 Výzkumný problém.....	26
3.3 Výzkumné otázky a hypotézy.....	26
3.4 Výzkumná strategie.....	27
3.5 Techniky sběru dat.....	27
3.6 Konstrukce online dotazníku.....	28
3.7 Zhodnocení pilotního šetření.....	30
3.8 Výběr vzorku, prostředí výzkumu.....	31
3.9 Etické otázky výzkumu.....	31
3.10 Výsledky.....	32
3.10.1 Popisné charakteristiky.....	32
3.10.2 Vliv genderu na postoje k LGBT osobám.....	35

3.10.3	Vliv víry na postoje k LGBT osobám	36
3.10.4	Vliv velikosti místa bydliště na postoje k LGBT osobám.....	36
3.10.5	Doplňkové analýzy v rámci hodnotící škály	37
3.10.6	Heterosexismus a sexuální předsudečnost v prostředí FHS	38
3.11	Diskuze výsledků	51
4.	Závěr	55
5.	Použitá literatura	57
5.1	Internetové zdroje.....	60
6.	Přílohy	62
6.1	Tabulky	62
6.2	Dotazník	67
6.3	Anglický originál ATLG škály	74

1. Úvod

Diskriminace sexuálních menšin a nepřátelství k nim je aktuální a diskutované téma. Přestože se postoje k sexuálním menšinám a jejich právům v posledních několika letech zlepšují, což potvrzují výsledky každoročně konaných průzkumů veřejného mínění, nepřátelství vůči neheterosexuální menšině a její diskriminace na základě sexuální orientace jsou ve společnosti stále přítomny. Momentálně se například objevují vlny negativních ohlasů a různých předsudků vůči gayům a lesbám v souvislosti s jejich možností na právo adopce biologického dítěte partnera/partnerky. Já jsem si téma vybrala, protože nesouhlasím s tím, že společnost posuzuje někoho podle sexuální orientace a kvůli ní k němu zaujímá nepřátelské postoje, diskriminuje ho a odepírá mu některá práva a možnosti. Pro mě jako člověka, který podporuje sexuální menšiny, je takové myšlení a jednání nepochopitelné a chtěla jsem se proto tímto fenoménem blíže zabývat.

V teoretické části, kterou jsem rozdělila na několik kapitol, pracuji s několika termíny, které se používají k označení pro nepřátelství vůči neheterosexuálním osobám. Nejprve se zabývám termínem homofobie, který je u nás v současné době nejrozšířenější a používají ho i organizace působící v rámci gay nebo lesbického hnutí a aktivismu ve prospěch bisexuálních nebo transgender osob. Snažím se poukázat na nedostatky tohoto pojmu a kritizovat ho prostřednictvím termínů heterosexismus a předsudky vůči sexuální orientaci, které podle mě mnohem lépe popisují tento společenský fenomén. V poslední kapitole poté popisují koncept mikroagresí, který pomáhá lépe pochopit, jak mohou předsudky, ať už si lidé uvědomují, že nějaké mají nebo ne, ovlivňovat jejich chování k LGBT osobám.

V empirické části usiluji prostřednictvím kvantitativního výzkumu o zjištění míry sexuální předsudečnosti mezi studenty a studentkami Fakulty humanitních studií Karlovy univerzity v Praze (dále také FHS UK), a míry heterosexismu v prostředí dané fakulty. Jelikož většina u nás dostupných prací se zabývá heterosexismem a předsudky na úrovni základních a středních škol, zvolila jsem za cíl své práce zjistit, jak se k neheterosexuálním lidem staví vysokoškoláci a vysokoškolačky – konkrétně tedy studující FHS UK. Tuto skupinu jsem si vybrala i proto, že o studentech a studentkách humanitních oborů se ve veřejném mínění předpokládá, že budou k této problematice velmi otevření a tolerantní, ale nenašla jsem dostatek důkazů, které by tento předpoklad potvrdily. V mém výzkumu mě

zajímal vliv víry, genderu a velikosti místa bydliště na názory studujících na gaye, lesby a bisexuální a transgender osoby. Tyto proměnné jsem zvolila na základě mnoha již provedených výzkumů (například průzkum sexuálního chování občanů ČR od Weisse a Zvěřiny z roku 2001), které potvrzují, že tyto demografické údaje mají na postoje k sexuálním menšinám vliv. Ve druhé části výzkumu jsem se poté snažila zjistit, zda se v rámci instituce FHS objevují nějaké projevy heterosexismu. Jako výzkumnou strategii jsem zvolila online dotazníkové šetření.

2. Teoretická část

2.1 Koncept homofobie

Termín *homofobie* byl prvně použit v tisku v roce 1969 v časopise *Screw*. Jack Nichols a Lige Clark jej tehdy užili pro označení strachu heterosexuálního muže z toho, že by mohl být svým okolím považován za homosexuála.¹ Avšak termín vymyslel americký psycholog George Weinberg a poprvé jej sám v tištěné podobě užil v roce 1971 v článku pro Nicholsův týdeník *Gay*. V tomto článku definoval homofobii jako strach ze setkání s homosexuálními osobami u heterosexuálů a sebe-nenávist v případě homosexuálních jedinců. Veřejně známým se termín stal až díky jeho knize *Society and the Healthy Homosexual* z roku 1972. Sám Weinberg o termínu prohlásil: „Vytvořil jsem slovo homofobie tak, aby vyjadřovalo fobii z homosexuálů... Strach z homosexuálů spojený se strachem z nákazy a strachem z oslabení hodnot, za něž se bojovalo – domova a rodiny. Byl to náboženský strach a projevoval se tak, jak je u strachu obvyklé – velkou brutalitou.“² (Weinberg, 1972, cit. dle Herek, 2004, str. 7) Dal také jasně najevo, že považuje homofobii za formu předsudků namířených jednou skupinou na druhou. Termín se stal důležitým milníkem, protože ukázal, že „problém“ homosexuality nespočívá v homosexuálních lidech samotných, ale v heterosexuálech, kteří jsou ke gayům a lesbickým ženám netolerantní. Navíc posloužila homofobie jako model pro pochopení řady negativních postojů založených na sexualitě a pohlaví. Od ní byly odvozeny další termíny jako lesbofobie, bifobie a transfobie, čili nepřátelství vůči lesbám, bisexuálním a transgender osobám³. (Herek, 2004, str. 7–9) Tyto termíny nejsou v českém jazykovém

---

¹ Homosexualitou rozumíme sexuální orientaci směřovanou k lidem stejného pohlaví. Avšak pojmy homosexualita, homosexuál apod. jsou v současné době kritizovány – byly dlouho spojovány s patologií a kladou přílišný důraz na sexualitu, přičemž opomíjí emocionální stránku. (Ondrisová, 2002a, str. 15) Preferovány jsou pojmy gay a lesba, které budu ve své práci. V této části zmiňuji termín homosexuál a homosexualita, protože používám dobový jazyk.

² Tento i následující citáty z anglického a slovenského jazyka přeložila autorka práce.

³ Pojmenování neznamená v tomto případě kategoriální odlišnost. Uvědomuji si, že konvenční modely identity nepopisují sexuální a genderovou identitu vyčerpávajícím způsobem. (Jagose, 2004) Pojmy „gay“, „lesba“ atd. vnímám jako zastřešující pojmy, které nám pomáhají porozumět a osvětlit je z různých úhlů.

prostředí často užívané, jelikož jsou právě většinou již zahrnuty pod souhrnný termín homofobie. I když v souvislosti s politickým hnutím transgender lidí u nás (např. v Praze na jaře roku 2015 byla skupinou trans aktivistů založena organizace TRANS*PARENT), se začíná více hovořit i o transfobii, kterou můžeme definovat jako „iracionální strach z nedodržování pohlavní příslušnosti nebo překračování pohlavní příslušnosti, například strach z maskulinních žen, femininních mužů, cross-dresserů, transgenderově orientovaných osob, transsexuálů a ostatních, kteří nezapadají do stávajících stereotypů pohlavní příslušnosti určených jejich pohlavní příslušností přisouzenou při narození, nebo odpor vůči takovým osobám.“ (Hill, Willoughby, 2005, str. 533)

Termín homofobie se začal používat celosvětově, přestože byly evidentní jeho nedostatky. Tím nejvýznamnějším bylo, že termín popisuje předsudky jako fobii, tedy individuální patologii. Tvzení, že homofobie je patologie jsou stejně neopodstatněná jako dřívější argumenty, že homosexualita je nemoc. Dnes se běžně používá v souvislosti se všemi nepřátelskými postoji a chováním vůči homosexuálním lidem. V literatuře lze nalézt mnoho definic.

Odbornice na genderové nerovnosti ve vzdělávání Irena Smetáčková definuje homofobii následovně: „Obava z homosexuality a homosexuálních osob, která může vést k pocitům odporu, nepřátelství až nenávisti a může se stát základem pro odmítající, zesměšňující či ubližující chování vůči homosexuálním lidem, nebo vůči lidem, u kterých je homosexualita předpokládána; v současné době se pojem homofobie používá pro označení uvedených pocitů a chování vůči všem skupinám osob, které nejsou heterosexuální či se jinak vymykají genderovému řádu, tzn. gayové, lesby, transsexuální lidé; homofobie je sociální fenomén, který má původ v genderovém uspořádání společnosti.“ (Smetáčková, Braun, 2009, str. 9)

Psycholožka Sylvia Ondrisová o termínu říká: „Dnes se používá pro zachycení celého spektra negativního citění, myšlení a chování ve vztahu k lesbickým ženám, bisexuálům a gayům. Může se projevovat od jemnějších forem (např. pocity nejistoty, nepohodlí při kontaktu s gayem či lesbickou ženou), přes vtipy, zesměšňování a odmítání osobního kontaktu s homosexuálním nebo bisexuálním člověkem, až po verbální osočování, fyzické útoky a násilí.“ (Ondrisová, 2002a, str. 33)

Psycholožka Olga Pechová v článku Homofobie, heterosexismus, diskriminace sexuálních minorit? píše: „[Homofobie je] nejrozšířenější termín používaný v souvislosti s nepřátelskými postoji a chováním vůči homosexuálním lidem.“ (Pechová, 2007, str. 2)

Evropský parlament ve svém usnesení „Homofobie v Evropě“ definuje homofobii jako „[i]racionální strach a odpor vůči homosexualitě a lesbicky, homosexuálně, bisexuálně a transsexuálně orientovaným osobám, založený na předsudcích podobných rasismu, xenofobii, antisemitismu a sexismu. Projevuje se v soukromé i veřejné oblasti různými způsoby, jako jsou nenávistné výroky a vybízení k diskriminaci, zesměšňování, slovní, psychické a fyzické násilí i pronásledování a vraždy, diskriminace v podobě porušování zásady rovnosti, neoprávněné a bezdůvodné omezování práv často odůvodňované zachováním veřejného pořádku, náboženskou svobodou a právem na výhradu svědomí.“ (Evropský parlament, 2006, čl. 103 odst. 4)

Interpretace se vesměs prolínají v zásadních aspektech, všechny hovoří o negativním a nepřátelském citění, myšlení a chování vůči neheterosexuálním lidem. Definice Evropského parlamentu navíc zmiňuje, že se může projevovat jak v soukromé tak i veřejné sféře. Na úrovni soukromé sféry jde o individuální projevy homofobie, které se mohou mít podobu verbálního obtěžování, ale i násilí. Ve veřejné sféře se pak homofobie může projevovat v politice různých společenských institucí, včetně právního systému, školství, náboženství nebo zdravotnictví.

2.1.1 Internalizovaná homofobie

Homofobie společnosti je hlavní příčinou vzniku tzv. internalizované homofobie, kterou můžeme chápat jako směřování negativních společenských postojů vůči vlastní osobě. Heterosexuálním jedincům kultura poskytuje návody na to, jak chápat sami sebe, jenže pro gaye, lesby a bisexuálně orientované jedince je někdy těžké pozitivně uchopit svou vlastní identitu, zejména protože homosexualita je stále často brána jako něco nenormálního a špatného, a bisexualita někdy dokonce není považována za samostatnou sexuální orientaci. K internalizované homofobii dochází, pokud homosexuálně či bisexuálně orientovaný jedinec nepřekoná dříve přijaté negativní postoje společnosti. Objevují se pak u něj různé problémy jako například pocity viny, nechuť do života, snaha přizpůsobit se většinové společnosti a vše může vyústit až v sebe-nenávist. Zejména

u dospívajících jedinců může vést tento stav až k depresivním stavům a sebevraždám. (Červenková, 2002a, str. 74–76) Odmítání vlastní sexuální orientace bylo dokonce nějakou dobu Světovou zdravotnickou organizací považováno za nemoc. Tento stav, zařazený do třetího vydání Diagnostického a statistického manuálu mentálních poruch (DSM), byl označován jako tzv. egodystonní homosexualita – stav, kdy jedinec nepřijímá svou vlastní sexuální orientaci a kvůli přidruženým psychickým a behaviorálním poruchám si ji přeje změnit. Tato diagnostická kategorie však byla z mnoha důvodů kritizována odborníky a odbornicemi na duševní zdraví. Přišlo jim, že jde o jakýsi politický kompromis, který má uchlácholit psychiatry, kteří stále považují homosexualitu za patologii. Jiní namítali, že existence diagnózy udržuje ve společnosti stigma neheterosexuálních jedinců. V roce 1987 proto byla tato kategorie z DSM odstraněna. Ve čtvrtém vydání DSM je obsažena pod kategorií „sexuální poruchy jinde nespecifikované“, porucha vyznačující se „trvalým a výrazným utrpením souvisejícím se sexuální orientací“, což se dá považovat za jakýsi pozůstatek egodystonní homosexuality. (Herek, 1998a)

2.1.2 Homofobie ve školním prostředí

Jak již bylo zmíněno s homofobií se setkáváme v soukromé i veřejné sféře. Jednou ze společenských institucí, ve kterých se homofobie objevuje je i školství – v základním, středním, vyšším odborném i vysokoškolském prostředí. Homofobie se tu projevuje na individuální úrovni mezi studujícími a zaměstnanci a zaměstnankyněmi školy. Může se však objevovat také v učebních osnovách, sylabech a dalších školních materiálech. Podle vládní zprávy Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR školy a jiné vzdělávací instituce v České republice naštěstí cíleně nešíří nepravdivé či nenávislné informace o LGBT⁴ lidech, ale v rámci vzdělávání bohužel většinou nedochází ani k šíření objektivních informací o sexuálních menšinách. (Beňová et al., 2007, str. 49)

V rámci formálního kurikula by se na základních a středních školách homofobní jednání neměla objevovat, protože rámcové vzdělávací programy zdůrazňují respekt vůči všem lidem bez ohledu na jejich vzhled, původ, sexuální orientaci či jiné odlišnosti. Přesto se homofobie ve školním prostředí objevuje a často vede k tzv. homofobní šikaně či obtěžování. „Homofobní šikana představuje dlouhodobé a opakované verbální či fyzické

---

⁴ LGBT je zkratka označující lesby, gaye a bisexuální a transgender osoby.

ubližování člověku z důvodu, že není heterosexuální, nebo z důvodu, že se chová či vypadá odlišně, a je proto za gaye či lesbu označován. Homofobní obtěžování a šikana mají původ v heteronormativě genderového řádu, který staví homosexuální, bisexuální a transsexuální lidi do asymetrického postavení vůči heterosexuálním lidem.“ (Smetáčková, Braun, 2009, str. 17) Potvrzuje to i studie realizovaná na podzim roku 2008, do které se zapojilo celkem 496 respondentů (150 leseb, 298 gayů, 33 bisexuálů a 24 bisexuálek), která ukázala, že s projevy homofobní šikany či obtěžování se na střední škole setkala více než třetina dotázaných. V některých případech se dokonce na tomto jednání podíleli i pedagogičtí pracovníci či o něm věděli, ale nezakročili. (Pechová, 2009, str. 11–12)

Projevy homofobie jsou významným problémem ve vzdělávacích zařízeních v celé Evropské unii i USA. V rámci populačních studií americké mládeže v USA bylo zjištěno, že studující středních škol hlásící se ke gay, lesbické či bisexuální orientaci se stávají obětí šikany čtyřikrát častěji, než jejich heterosexuální vrstevníci. (Ryan, Rivers, 2003) Výzkum organizací Mezinárodní asociace leseb, gayů, bisexuálů, transgender osob a intersexuálů (The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association – ILGA) a Mezinárodní organizace lesbické, gay, bi, trans a queer mládeže a studentstva (The International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer Youth and Student Organisation – IGLYO) zahrnující 754 odpovědí mladých lesbicky, homosexuálně, bisexuálně a transsexuálně orientovaných osob z 37 evropských zemí zjistil, že 61 % respondentů mělo negativní osobní zkušenosti ze školy v souvislosti se svou sexuální orientací a 53 % uvedlo, že byli šikanováni. „Šikanu respondenti často vysvětlovali jako jev, k němuž dochází v souvislosti s chováním, povahou a vzhledem neodpovídajícími pohlavní příslušnosti nebo v jejich důsledku, případně v situaci, kterou ostatní uvedeným způsobem vnímají.“ (FRA EU, 2009a, str. 87) V závěrečné zprávě týkající se homofobie a diskriminace na základě sexuální orientace v České republice pak stojí: „Problém obtěžování a šikany LGBT žáků ve školách je v České republice dobře znám, ale neexistuje dostatek oficiálních dat, které by tyto jevy popsaly. LGBT osoby nejsou uvedeny ve všeobecném vzdělávacím programu pro základní školy. Zmínky o LGBT osobách jsou omezeny na pouze několik frází v osnovách Sexuální výchovy. Kromě toho nejsou popsány ani zkušenosti a možnosti LGBT učitelů ve vzdělávacím systému.“ (FRA EU, 2009b, str. 7)

Proti diskriminaci a především homofobní šikaně na základních a středních školách se v České republice od roku 2013 snaží bojovat tzv. Duhové semináře, které organizuje sdružení PROUD ve spolupráci s vysokoškolským queer sdružením Univerzity Karlovy – Charlie. Jejich hlavním cílem je zpochybňovat předsudky a odstraňovat zažitá stereotypy a seznámit studenty a studentky vyšších ročníků ZŠ a SŠ s tématy, která se týkají LGBT osob. Na obsahu těchto seminářů se podíleli odborníci a odbornice v této oblasti Irena Smetáčková Ph.D., která se zabývá genderovými nerovnostmi ve vzdělávání, a sociolog Mgr. Zdeněk Sloboda.

2.1.3 Projevy a negativní důsledky homofobie

Nejčastějším projevem homofobie je verbální obtěžování, ale dochází také k násilí založenému na nenávisti. Různé výzkumy ukazují, že více než polovina LGBT lidí byla někdy objektem výsměchu a 10–20 % bylo někdy obětí fyzického útoku v souvislosti se svou sexuální orientací. A tyto útoky mají většinou opakující se charakter. Nejčastěji dochází k takovému obtěžování z řad vrstevníků, ale v třetině případů k němu dochází ze strany dospělých a to především dospělých v pozici nějaké autority, tedy vyučujících či jiných pracovníků a pracovníc škol. Oběťmi se nejčastěji stávají gayové a lesby, ale i heterosexuální muži a ženy, kteří neodpovídají tradičním genderovým rolím, přičemž většímu tlaku podléhají muži/gayové, protože mužská role a chování jsou ve společnosti vymezené přísněji, než role a chování žen. (Šípošová, 2002, str. 111)

Homofobie má samozřejmě na jedince mnoho negativních dopadů. Kromě toho, že pocit odlišnosti a neakceptace okolí mohou člověku způsobit psychickou zátěž či stres, může dojít k celkovému zhoršení zdraví jedince. Poněkud alarmující je zjištění, že nejčastější příčinou smrti LGBT mládeže je sebevražda. Jde o třicet procent ze všech sebevražedných pokusů. Častý je také problém s alkoholem a jinými psychoaktivními látkami. „Alkoholismus u gayů a lesbických žen je častější než u ostatní populace.“ (Procházka, 2002, s. 22). Alkohol je způsob, jak se zbavit stresu a vyrovnat se s vlastní internalizovanou homofobií, tedy odmítáním vlastní identity. Důsledkem netolerance rodiny také LGBT lidé často přicházejí o domov nebo kvůli šikaně opouští školy. (Červenková, 2002b, str. 80) Homofobie omezuje i heterosexuály. Například tím, že znemožňuje vytvářet důvěrné vztahy s příslušníky stejného pohlaví anebo nutí všechny dodržovat rigidní genderové role atd. (tamtéž, str. 81)

2.1.4 Kritika termínu homofobie

Homofobie je v současné době nejpoužívanějším termínem, který používají i samotné LGBT organizace (např. PROUD nebo Prague Pride; používaly jej též dnes již nefungující organizace Gay a lesbická liga a Gay iniciativa), označujícím nepřátelské postoje a chování vůči neheterosexuálním lidem, ačkoliv se dá najít hned několik důvodů proč považovat užívání tohoto slova za nešťastné. Termín má totiž několik nedostatků.

Ve významové rovině dělá potíže jak předpona *homo-*, tak přípona *-fobie*. V latině znamená předpona *homo* „člověk“, takže homofobie by doslova označovala strach z lidí. V řečtině nese význam „stejný“ a homofobie by tak znamenala strach ze stejnosti. A přípona *fobie* je ještě o něco problematičtější, jelikož odkazuje na duševní poruchu. *Fobie* neznamena pouhý strach, jak si většina lidí myslí. Podle Diagnostického a statistického manuálu mentálních poruch (DSM) je to intenzivní iracionální strach z určitých předmětů, spojený s nepříjemnými psychologickými projevy. Weinberg, tvůrce tohoto termínu, si ale nemyslel, že by se homofobie dala lékařsky diagnostikovat podobně jako například strach z výšek nebo pavouků. Výzkumy navíc dokazují, že s nepřátelskými postoji a chováním vůči homosexuálním lidem se nepojí strach, ale spíše zlost a znechucení. Homofobie nespĺňuje kritéria klinické fobie. Reakce heterosexuálů mohou obsahovat i strach, ale rozhodně se nejedná o fobii jako klasickou psychopatologickou kategorii. Například podle amerického sociologa Michaela Kimmela jde spíše o strach z toho, že by nás někdo mohl považovat za homosexuální osobu, než strach z homosexuálů samotných. (Herek, 2004, str. 9–10)

Další problém spočívá v tom, že homofobie je často považována za nepřátelství pouze ke gayům, nikoli oběma genderům. Podobně si pod termínem „homosexuální osoba“ lidé častěji představí gaje než lesbu. Může to být i tím, že řada výzkumů se zabývá pouze postoji mužů ke gayům, nikoli lesbám, anebo postoji heterosexuálních lidí vůči homosexuálním lidem a nerozlišují přitom mezi muži a ženami. (Tamtéž, str. 11)

Nakonec, termín homofobie je charakterizován pouze jako útlak vycházející ze strachu jedince, ale současně se používá pro popis velkého množství jevů – od soukromých myšlenek a pocitů až po činnosti vlád a organizací. Je tedy až příliš obsáhlý a postrádá jednotnou definici. (Tamtéž, str. 11)

Termín byl sice kdysi velmi důležitý, ale nevysvětluje psychologické, sociální a kulturní procesy, které k homofobii vedou. V odborné literatuře proběhlo již několik pokusů nahradit slovo homofobie jinými výrazy, například termínem homosexismus, homonegativismus nebo sexuální předsudky, žádný z nich však nedosáhl obecného rozšíření. (Pechová, 2007, str. 3) V anglických publikacích se často vyskytuje mnohem výstižnější termín – antigay předsudky. Angličtina totiž pod slovo gay zahrnuje jak gaye, tak lesby, bisexuální osoby i transgender osoby. V českém jazyce je ale slovo gay spojováno pouze s homosexuálními muži, a proto se u nás takový termín zřejmě nerozšíří. Ani v angličtině se však pravděpodobně nestane převládajícím spojením, protože termín homofobie dnes zahrnuje širokou škálu jevů – od negativních postojů a emocí vůči gayům a lesbám, přes projevy nepřátelství vůči homosexuálním lidem, společenskou diskriminaci až po násilí. (Pechová, 2005, nestr.) Slovo homofobie tak patrně nadále zůstane, jak v angličtině, tak v češtině, nejpoužívanějším termínem. Nejlepší by však bylo, aby se přestal používat úplně a byl nahrazen termínem novým. Možné alternativy představuji v následující kapitole.

2.2 Koncept heterosexismu a sexuálních předsudků

2.2.1 Sexuální stigma a heterosexismus

Jak již bylo dříve zmíněno, termín homofobie vytvořený psychologem Georgem Weinbergem má řadu nedostatků. Podle Gregory Hereka (2004) tím nejvýznamnějším je, že termín popisuje předsudky jako individuální patologii. Proto namítá, že je lepší označovat negativní chování početnější heterosexuální většiny k sexuálním menšinám termínem *sexuální předsudky*.

Sexuální předsudky jsou ukotveny v pojmovém rámci, který vychází z konceptu *stigmatu*. Herek využívá Goffmanovu základní definici stigmatu, podle které je stigma nechtěná odlišnost a silně diskreditující znak. (Goffman, 2003, str. 11) Je vázáno na společensky konstruované významy spojené s určitými vlastnostmi. Tyto významy se mohou lišit v různých situacích a určující jsou jejich vztahy k moci. Stigmatizovaní jedinci mají menší přístup k hodnotným zdrojům, menší vliv na druhé a menší kontrolu nad svým vlastním osudem. Na základě Goffmanovy práce hovoří Herek o stigmatu jako o „negativním ohodnocení, nízkém statusu a relativní bezmoci, které společnost připisuje lidem, kteří mají jistou vlastnost nebo patří k určité skupině či kategorii.“ (Herek, 2009a, str. 441) Stigma představuje sdílené vědomí o vlastnostech a znacích, které si společnost cení, a které odmítá. *Sexuální stigma* představuje specifický příklad tohoto fenoménu a pojí se s jakoukoliv formou neheterosexuálního chování, identity, vztahů nebo komunit. Jde o společensky sdílené vědomí o podřadném statusu homosexuality ve vztahu k heterosexualitě, které stejně jako jiná stigmata vytváří role a očekávání, kterým všichni členové společnosti rozumí a řídí se jimi.

Jev, kdy společenské instituce a ideologické systémy opravňují rozdíly ve statusu a moci založené na stigmatu můžeme nazývat strukturálním nebo institucionálním stigmatem. *Strukturální stigma* je „tvořené společensko-politickými silami a reprezentuje politiku soukromých a vládních institucí, které omezují možnosti stigmatizovaných skupin.“ Strukturální sexuální stigma bývá označováno jako *heterosexismus*. Můžeme jej definovat jako „celosvětový pohled na sexuální orientace, který obsahuje přesvědčení a postoje, které předpokládají, že (a) všichni lidé jsou / nebo by měli být heterosexuální, (b) je více žádoucí, aby byl člověk heterosexuální, a (c) představují normu pro pohlavní identitu i sexuální přitažlivost. Podle toho neheterosexuálové (LGBT lidé) neexistují, nebo by se měli stát heterosexuálními, jsou nežádoucí, a jsou považováni za abnormální.“

(Herek, 2009b, str. 65-67) Tento pohled na sexuální orientace je vštěpován jednotlivcům a institucím a stává se tak systémovou a mezi lidmi všudypřítomnou silou, která různými způsoby ubližuje LGBT osobám. (Sue, 2010, str. 190) Heterosexismus je zakořeněn ve společenských institucích, včetně náboženství, práva, nebo lékařství, a zajišťuje, že sexuální menšiny mají menší moc a vliv než heterosexuální jedinci. Přestože v některých oblastech, jako jsou například profese zabývající se duševním zdravím, je dnes heterosexismus naprosto zavrhaný, v mnoha společenských institucích a oblastech zůstává nadále silně zakořeněn – především v náboženství a právním systému. (Herek, 2009a, str. 442) Tyto oblasti ospravedlňují a udržují heterosexismus nejméně dvěma procesy. Zaprvé tak, že prosazují předpoklad, že všichni lidé jsou heterosexuální, což činí gaye, lesbické ženy a bisexuální osoby společensky neviditelnými. Zadruhé, tím, že označují heterosexuální osoby, jejich chování a sexuální vztahy, za normální a přirozené, kdežto stejno-pohlavní vztahy za abnormální a nepřirozené, a proto podřadné. V rámci heterosexismu jsou heterosexuální osoby považovány za prototypické členy lidstva a homosexuální a bisexuální lidé jsou označováni za devianty, což může sloužit jako odůvodnění k nepřátelství, diskriminaci nebo násilí vůči nim. (Herek, 2009b, str. 67)

2.2.2 Individuální projevy sexuálního stigmatu

Heterosexismus poskytuje institucionální kontext a důvody pro individuální projevy sexuálního stigmatu, včetně sexuálních předsudků. Herek (2009b) blíže popisuje tyto tři projevy – performované stigma, pocíťované stigma a internalizované stigma.

Performované sexuální stigma označuje individuální chování, ve kterém se projevuje stigma. Herek zmiňuje práci o předsudcích od amerického psychologa Gordona Allporta, která popisuje kontinuum negativních jednání, kterými mohou být předsudky vyjádřeny, od vyhýbání se až po fyzické napadení. Sexuální stigma se také může projevovat různě – od užívání nadávek a homofobních komentářů, vyhýbání se členům sexuálních menšin nebo jejich ostrakizace, až po diskriminaci a násilí. Takové projevy mohou být namířeny i proti heterosexuálním jedincům, především proti přátelům a členům rodin LGBT jedinců, což Goffman nazývá „stigma z druhé ruky“. Navíc, jelikož sexuální orientace není na první pohled viditelná, kterýkoli heterosexuál může být omylem/záměrně označen za

homosexuála či bisexuála, a proto je každý z nás potenciálně ohrožen projevy sexuálního stigma.

Nejhorším projevem sexuálního stigma je nepochybně násilí. Útoky na sexuální menšiny jsou označovány jako *hate crimes* - český ekvivalent pro tento termín zní *násilí z nenávisti* a je definován takto: „Pod násilím motivovaným nenávistí (*hate crime*) se rozumí násilí vůči osobám z důvodu jejich skutečné nebo domnělé rasy, příslušnosti k etnické skupině, národnosti, politického přesvědčení, vyznání, sexuální orientace, pohlaví, věku, zdravotního stavu nebo příslušnosti k jiné sociální skupině“. (Bohdálek, 2010, str. 21) Kromě fyzické újmy, způsobuje násilí svým obětem velká psychologická traumata, která se mohou poté projevat známkami úzkosti, vzteku nebo deprese. (Herek, 2009b, str. 68)

Pocitované sexuální stigma označuje povědomí člověka o stigma a jeho následcích. Jde o individuální očekávání možnosti, že se stigma projeví v různých situacích a za různých podmínek. Jeho základem je povědomí o existenci sexuálního stigma, které často ovlivňuje chování člověka. Pokud nastane situace, ve které by se mohlo projevit performované stigma, lidé často přizpůsobují své chování tak, aby se nestali jeho obětí. Snaží se takovým situacím vyhnout preventivním nebo ochranným jednáním, například tím, že se snaží začlenit do nestigmatizované většiny nebo se od ní naopak izolují. Pocitované stigma může vést k velmi adaptivnímu chování, které ale významně komplikuje jedincův život – je to stresující a nebezpečné pro fyzické i duševní zdraví jedince. (Herek, 2009b, str. 70) Mnoho členů sexuálních menšin kvůli pocitovanému stigma zachází velmi opatrně s informacemi o své osobě, ale udržování své sexuální orientace v tajnosti vyžaduje neustálé vynakládání úsilí a ostražitost, což je vyčerpávající. (Herek, 2009a, str. 444)

Internalizované (zvnitřněné) sexuální stigma označuje přijetí oprávněnosti stigma, ať už je namířené proti vlastní osobě nebo ostatním. Podle Hereka je internalizace proces, „v němž lidé přijímají společenské hodnoty, víry, nařízení nebo předpisy chování za svoje vlastní a pocítují je jako součást svojí osoby“. (Herek, 2009b, str. 73) Internalizované stigma označuje přijetí stigma za součást osobního hodnotového systému a sebe-pojetí. „LGBT lidé zažívají individuální, institucionální a kulturní útlak v podobě heterosexistických postojů, názorů a pocitů, které se mohou stát součástí jejich systému sebe-hodnocení.“ (Sue, 2010, str. 199)

Stigma může být internalizováno členy menšinové i většinové skupiny. U jedinců sexuálních menšin jde o přijetí negativního ohodnocení homosexuality společností a následné přijetí negativních postojů k sobě samému a svým homosexuálním tužbám. Projevuje se negativními postoji vůči své vlastní osobě a bývá označováno za internalizovanou homofobii, internalizovaný heterosexismus nebo internalizovanou homonegativitu. Má často závažné negativní důsledky pro fyzické a psychické zdraví. U členů většinové skupiny nejde o negativní postoje vůči jim samým, ale vůči stigmatizovaným – jde tedy o předsudky. *Sexuální předsudky* jsou internalizovaná sexuální stigmata, která mají za následek, že lidé přijímají vůči sexuálním menšinám negativní postoje, které se shodují se stigmatizujícími postoji celé společnosti. (Herek, 2009a, str. 445)

2.2.3 Sexuální předsudky

Jak již bylo v předchozí podkapitole vysvětleno, internalizované stigma u členů stigmatizované skupiny se projevuje jako negativní postoje k sobě samým. Avšak negativní postoje členů nestigmatizované většiny vůči stigmatizovaným nazýváme předsudky. *Sexuální předsudky* jsou proto internalizovaným sexuálním stigmatem, které má za následek negativní ohodnocení sexuálních menšin. Zde jsou předsudky chápány jako *postoje* – psychologické predispozice nebo sklony reagovat na subjekt pozitivně či negativně. (Herek, 2009, str. 74-75) Každý člověk může mít své vlastní postoje týkající se kohokoliv a čehokoliv. Členové sexuálních menšin mohou mít předsudky vůči heterosexuálům a naopak, ale není to stejné. Předsudky vůči členům sexuálních menšin jsou součástí kultury. Předsudky vůči heterosexuálním lidem jsou považovány za prosté projevy osobních postojů, jelikož postrádají instituční a společenskou podporu. (Herek, 2009, str. 445)

2.2.4 Rozdíl mezi sexuálními předsudky, ostatními postoji k sexuální orientaci a jinými formami předsudků

Je dobré odlišit sexuální předsudky od dvou typů postojů, které s nimi souvisí. Zaprvé, jsou odlišné od postojů k politickým strategiím, které prosazují nebo uskutečňují sexuální

stigma – tedy od postojů k heterosexismu. Pokud například vláda daného státu nepovoluje stejno-pohlavní sňatky a lidé s tím souhlasí, nejde o projev sexuálních předsudků. Lidé si mohou o sexuálních menšinách myslet, že je jejich chování normální, ale zároveň nemusí podporovat jejich občanská práva. Stručně řečeno, „sexuální předsudky jsou sice důležitým indikátorem postojů k politickým strategiím, ale tyto postoje k politickým strategiím jsou zároveň ovlivňovány politickými a morálními postoji a hodnotami člověka, které jsou pojmově odlišné od sexuálních předsudků.“ (Herek, 2009a, str. 446)

Zadruhé, je nutné odlišit sexuální předsudky od postojů, které jsou pouze založené na předsudečnosti. Příkladem mohou být postoje veřejnosti k lidem s HIV/AIDS. Tato nemoc je nadále velice často spojována především s gayi a bisexuálními muži, což slouží mnoha heterosexuálním osobám jako důvod pro utvoření předsudků. (Herek, 2009a, str. 446)

Sexuální předsudky, podobně jako předsudky rasové, etnické, náboženské a jiné, jsou chápány jako postoje zaujaté proti osobě, která patří do určité stigmatizované skupiny. Jedinec, proti kterému jsou namířeny, je společensky znevýhodněn a běžně se setkává s diskriminací, nepřátelstvím a předpojatostí. Sexuální předsudky se ale od ostatních forem předsudků liší a to přinejmenším ve dvou ohledech. Jedna z těchto odlišností plyne z toho, že sexuální orientace není obvykle zjevná, a proto i heterosexuální osoby mohou být stigmatizovány a označeny za ne-heterosexuální. Druhý rozdíl spočívá v tom, že sexuální předsudky, na rozdíl od jiných forem předsudků, jsou ve většině společností povoleny a považovány za přípustné. Mnoho společností například dává přednost rozdílnému zacházení se sexuálními menšinami (např. zákaz sňatků nebo adopcí) a nijak se nesnaží negativní postoje k homosexualitě, které jsou stále velmi rozšířené, potlačit, naopak je tím podporují. (Herek, 2009a, str. 447)

2.2.5 Zdroje sexuálních předsudků

Předsudky jsou v Herekově práci považovány za postoje, kterou jsou chápány jako „entity založené na kognitivních, emočních a behaviorálních informacích.“ (Herek, 2009a, str. 448) Postoje mohou tyto tři zdroje ovlivňovat nebo z nich být vyvozovány.

Výzkumy týkající se kognitivních zdrojů sexuálních předsudků se zaměřují především na tři typy přesvědčení – stereotypy, přesvědčení o hodnotách a esencialistická

přesvědčení. Různá přesvědčení o sexuálních menšinách jsou ve vzájemném vztahu se sexuálními předsudky, ale liší se od nich. Přesvědčení jsou většinou spojována se stereotypy, které jsou výsledkem procesu kognitivní kategorizace a mohou být poměrně neškodné. Avšak nenávislné stereotypy podněcují sexuální předsudky a ospravedlňují tak nesympatie k sexuálním menšinám. (Herek, 2009b, str. 75) Vedle víry ve stereotypy, předpoklatí heterosexuální jedinci mohou navíc věřit, že sexuální menšiny podporují nebo představují hodnoty, které jsou v rozporu s jejich vlastními. Třetí typ přesvědčení, která se pojí se sexuálními předsudky, se týká esencialismu a víry v to, že sexuální orientace jsou samostatné kategorie, a proto se gayové a lesby zásadně liší od heterosexuálních mužů a žen.

Důležitou roli také sehrává přesvědčení o tom, zda je homosexualita vrozená či zvolená. Sexuální předsudky se častěji objevují u jedinců, kteří věří, že homosexuální orientace je zvolená. To bývá vysvětlováno pomocí atribuční teorie, která říká: „Přesvědčení, že člověk je sám zodpovědný za své stigmatizující vlastnosti, jako je například homosexualita, jsou důvodem pro negativní postoje k této osobě“. Je ale možné, že přesvědčení, že homosexualita je zvolená, je pouze následkem sexuálních předsudků, nikoliv jejich zdrojem. (Herek, 2009a, str. 448–450)

Taktéž důležitou roli hrají u sexuálních předsudků emoce. Z výzkumů plyne, že nejčastějšími projevovanými emocemi v souvislosti s gayi a lesbami je znechucení nebo vztek. Za příčinu vzniku sexuálních předsudků je často považován strach, pravděpodobně kvůli Weinbergovu celosvětově rozšířenému termínu homofobie, který je definován jako strach ze styku s homosexuálními jedinci, jehož přípona fobie naznačuje, že jde o postoje založené na iracionálním strachu. Tato příčina vzniku sexuálních předsudků ale není prokázána. (Herek, 2009a, str. 450)

2.2.6 Hlavní proměnné ve vztahu k sexuálními předsudkům

Ve výzkumech jsou sexuální předsudky vždy spojovány s různými demografickými, psychologickými a společenskými proměnnými. Mezi lidmi s více předsudky vůči neheteronormativní sexualitě patří častěji muži, starší, věřící lidé, méně vzdělaní lidé a lidé žijící v oblastech, kde je normální k této problematice zaujímat negativní postoje. Tito lidé také často projevují vyšší úroveň autoritářství a menší sexuální liberálnosti. (Herek, 2009b,

str. 78) Tyto proměnné jsou společné pro postoje vůči gayům a lesbám i bisexuálním a transsexuálním osobám. Obecně platí, že postoje k transsexuálním osobám se úzce pojí s postoji k ostatním sexuálním menšinám, ale jsou negativnější. (Norton & Herek, 2013, str. 741)

Sexuální předsudky mohou být spojovány s tolika proměnnými, protože pro ně existuje mnoho motivů. Jedním z rámců pro porozumění těmto různým motivům je funkcionální teorie postojů, která je založená na předpokladu, že postoje jsou tvořené a udržované, protože slouží psychologickým potřebám člověka. Podle tohoto pojetí jsou postoje heterosexuálů vůči gayům, lesbám a bisexuálním a transgender osobám formovány „kombinací osobních potřeb, situačních faktorů a vnímáním kulturních významů, které jsou spojovány se sexuálními menšinami a homosexualitou“. (Herek, 2009b, str. 79) S postoji heterosexuálních jedinců k sexuálním menšinám se pojí čtyři hlavní funkce. Zaprvé, zastávání takových názorů může jedinci napomoci upevnit vazby se společensky vyzdvihoanou skupinou a navázat vztahy s ostatními členy této skupiny. Zadruhé, prostřednictvím těchto postojů mohou lidé vyjadřovat hodnoty, které sami považují za důležité. Zatřetí, pokud dojde k ohrožení jedincova sebevědomí, takové postoje mohou napomoci toto ohrožení zažehnat nebo se s ním lépe vyrovnat. Začtvrté, díky nim mohou lépe porozumět předešlým zkušenostem se členy menšinových skupin. (Herek, 2009a, str. 456–457)

2.2.6.1 Vliv genderu na sexuální předsudky

Mezi proměnné tedy mimo jiné patří gender a v souvislosti s ním se mluví o takzvaném genderovém rozdílu, který se projevuje třemi způsoby. Zaprvé, ženy méně projevují negativní postoje vůči sexuálním menšinám. To potvrzují například výzkumy, které v roce 1993 a 1998 provedli Petr Weiss a Jaroslav Zvěřina (Weiss & Zvěřina, 2001, str. 109) nebo Gregory M. Herek v roce 2002 (Herek, 2002a). Zadruhé, bylo prozkoumáno, že postoje ke gayům, bisexuálním a transsexuálním osobám bývají více nepřátelské než postoje k lesbám. Zde se mluví především o přesvědčení o genderových rolích, se kterými máme spojené určité fyzické vlastnosti a chování. Zejména gayové jsou často stereotypně vnímáni jako mající protichůdné rysy, role a fyzické charakteristiky opačného pohlaví. (Laner & Laner, 1979, 1980 in Herek, 1998a, str. 40) A zatřetí, nejvíce negativní postoje zaujímají heterosexuální muži vůči gayům a bisexuálním a transsexuálním mužům. (Herek,

2009a, str. 452) Zřejmě protože jsou mužské role jasně vymezené a jejich porušení se trestá více než porušení tradiční ženské genderové role, muži se daleko více snaží v sobě potlačit jakékoliv aspekty ženskosti a v důsledku toho jsou více tlačeni k projevování předsudků vůči gayům. (Herek, 1998a, str. 41).

2.2.6.2 Víra a její vliv na sexuální předsudky

Sexuální předsudky jsou také ve vztahu s mnoha indikátory religiozity. Například lidé, kteří častěji navštěvují náboženské obřady, mívají více předsudků. Víra a to jakým způsobem ji člověk přijímá, ovlivňuje, jak moc bude náchylný k předpojatosti. Allport tvrdí, že jedinci, pro které slouží náboženství především jako prostředek k získání společenského postavení a osobní bezpečnosti bývají více předpojatí, než ti, pro které je život ve víře cílem sám o sobě. (Herek, 2009a, str. 453)

Některá náboženství přistupují k homosexualitě a bisexualitě s větší tolerancí, jiná ji odmítají a snaží se o její potlačení či zákaz. Víra také podporuje tradiční představy o ženských a mužských rolích, které porušují především transgender osoby. Názory křesťanů bývají ovlivněny interpretací biblických příkazů a zákazů, které se týkají sexuality. Konzervativní křesťané zakládají svou víru na doslovném výkladu Bible a homosexualitu považují za hřích. Liberální křesťané opírají svou víru nejen o Bibli, ale i další zdroje a homosexuální chování v rámci oddaného a láskyplného vztahu za hřích nepovažují. (Hochstein, 2008, str. 305) Jednotlivé denominace uvnitř křesťanství zaujímají k homosexualitě různé postoje. Odmítavě se k ní staví např. Římskokatolická církev, která homosexuální styky považuje za odporující čistotě a přirozenému zákonu a neschvaluje je. (Katechismus katolické církve, 1995, článek 2357) Naopak tolerantně se k ní staví například Českobratrská církev evangelická. (Českobratrská církev evangelická, 2006) Jednotný postoj nezastávají ani denominace judaismu. Ortodoxní judaismus považuje homosexualitu za hřích a morální úpadek. Naopak rekonstruktivní a reformní judaismus jsou ve svých postojích k homosexualitě velmi tolerantní a podporují občanská práva LGBT osob. (Sands, 2007, str. 6) Korán, posvátná kniha islámu, homosexualitu zakazuje, ale ne všichni muslimové ji odmítají. (Tareen, 2008, str. 308)

Názory věřících nelze v žádném případě generalizovat, protože jednotlivé církve se staví k problematice homosexuality různě, i protože názory věřících se nemusí shodovat s oficiálními stanovisky jejich církve. Podle výzkumu veřejného mínění obyvatel k právům

homosexuálů z roku 2014 se v ČR nejméně tolerantně projevují lidé deklarující římskokatolické náboženské vyznání. (CVVM, 2014) Celkově však z provedených výzkumů (viz Janošová, 2000; Herek, 2002b) vyplývá, že většina věřících se k tématu homosexuality a bisexuality i transgenderu staví odmítavě.

2.2.6.3 Vliv velikosti místa bydliště na sexuální předsudky

V menších městech a vesnicích se vytváří pevnější vazby mezi lidmi. Ve městě s velkým počtem obyvatel nelze mít s každým osobní vztah, takže velkoměstský člověk zaujímá k lidem rezervovaný a lhostejný postoj, což mu poskytuje určitou míru osobní svobody. Člověk si tak může vytvářet svoji vlastní individualitu. Naopak maloměsta a venkov jsou charakteristická silnou sociální kontrolou a dodržováním tradičních genderových rolí. (Kubátová, 2010, str. 17) Z výzkumů Pavlíny Janošové (2000) pak vyplývá, že více homosexuálně orientovaných jedinců se objevuje právě ve větších městech, jejichž obyvatelé tak mají větší příležitost než venkované a maloměšťané osobně se s nimi setkat. Osobní zkušenosti a vztahy s homosexuálními osobami hrají důležitou roli. Heterosexuálové, kteří se osobně znají s gayi a lesbami, častěji zaujímají pozitivní postoje k těmto lidem. Ačkoli to může být vysvětleno i tím, že gayové a lesby se se svou orientací spíše svěřují lidem, od kterých očekávají, že je podpoří. Herekův výzkum z roku 2002 také potvrdil, že lidé z menších měst jsou méně tolerantní i k bisexuálním osobám. (Herek, 2002b)

2.3 Koncept mikroagresí

LGBT osoby nejsou vystavovány pouze přímým a neskrývaným předsudkům vůči sexualitě a transgenderu a diskriminaci, denně se navíc setkávají s méně zjevnými a přímočarými projevy diskriminace, které nazýváme mikroagrese. Ty jsou ve vzájemném vztahu s předsudky vůči sexualitě a transgenderu, protože člověk, který se jimi nechá ovlivnit, může jednat mikroagresivně, aniž by si to uvědomoval. (Nadal, Rivera & Corpus, 2010, str. 222)

Termín *mikrogrese* poprvé použil Chester M. Pierce v roce 1970 v souvislosti s rasismem a definoval jej jako „nepatrné, ohromující, často automatické, a neverbální výměny názorů, které někoho ponižují“. (Sue, 2010, str. 24–25) Byly také popsány jako „jemné urážky (verbální, neverbální, a / nebo vizuální) namířené proti barevným lidem, často automaticky nebo nevědomě“. (Tamtéž, str. 25) Profesor psychologie Kevin Nadal definuje mikrogrese jako „každodenní setkávání se s jemnou diskriminací,“ které běžně ve svém životě zažívají jedinci z marginalizovaných skupin. (Nadal, Rivera & Corpus, 2010, str. 217) Mikrogrese mohou být vyjádřeny ohledně jakékoliv marginalizované skupiny v naší společnosti; mohou být založeny na genderu, rase, sexuální orientaci, společenské třídě, zdravotním postižení. Jsou to běžné verbální a behaviorální způsoby ponižování, ať už úmyslné či neúmyslné, které vyjadřují nepřátelské, ponižující urážky, nebo rasové, genderové, náboženské urážky a urážky týkající se sexuální orientace, zaměřené na konkrétní osobu nebo skupinu. Pachatelé si většinou nejsou vědomi toho, že jejich způsob jednání ponižuje příjemce sdělení. Mikrogrese jsou totiž v každodenních konverzacích a interakcích tak všudypřítomné a automatické, že bývají často přehlíženy a mylně vnímány jako nevinné a neškodné. Často je použijí nevědomky lidé, kteří to „myslí dobře“ a vůbec by je nenapadlo, že tím mohou někomu ublížit. (Sue, 2010, str. 6–7)

Projevy, proces a dopad mikroagresí se liší od tradičních forem diskriminace v několika ohledech. Zaprvé, diskriminace, ať už individuální či institucionální, bývá vědomá a zjevná a jejím cílem je někoho ranit či utlačovat. Mikrogrese jsou často nevědomé a ne tak zjevné. Zadruhé, tradiční formy diskriminace (např. zločiny z nenávisti, sexuální obtěžování atd.) jsou lehce identifikovatelné, kdežto mikrogrese jsou skryté a lidé, kteří se jich dopouští, si to ani neuvědomují. Zatřetí, pro ty, kteří jsou oběťmi diskriminace, existují legální opatření, která jim mohou pomoci. (Shelton & Delgado-Romero, 2011, str. 211)

D.W. Sue navrhl rozdělení mikroagresí rasových, genderových a mikroagresí týkajících se sexuální orientace do tří hlavních kategorií – *mikroútoky*, *mikrourážky* a *mikroinvalidace*. Kategorie se mezi sebou mohou lišit v míře uvědomění a záměrnosti ze strany pachatele, ale všechny vyjadřují buď zjevná, skrytá, nebo skrytě urážlivá sdělení pro příjemce. (Sue, 2010, str. 28)

Mikroútoky označují „vědomé, úmyslné, jemné nebo explicitní rasové, genderové nebo sexuální orientace se týkající předpojaté postoje, přesvědčení nebo chování, které jsou sdělovány menšinovým skupinám prostřednictvím podnětů z jejich okolí, slovních vyjádření, nebo chování.“ (Sue, 2010, str. 28) Mají vědomě a úmyslně, útočit na skupinovou identitu osoby a ranit zamýšlenou oběť nadávkami, vyhýbavým chováním, nebo účelově diskriminačním jednáním. Od ostatních forem mikroagresí se liší právě tím, že jsou vědomé. Od klasické diskriminace se liší tím, že ten, kdo se jich dopouští, potřebuje jistou formu ochrany, kterou mu může poskytnout anonymita nebo pocit bezpečí, který jedinec pocítuje například mezi lidmi, kteří sdílejí stejné názory nebo ztráta kontroly nad vlastními činy (např. po požití alkoholu). (Sue, 2010, str. 28)

Mikrourážky jsou nenápadná, nevědomá a často skrytá interpersonální nebo kulturní sdělení, která vyjadřují stereotypy, hrubost a necitlivost a ponižují jedincovu rasu, gender, sexuální orientaci, původ, nebo identitu. (Sue, 2010, str. 31) Na rozdíl od mikroútoků jsou nevědomé. Pokud někdo někomu úmyslně řekne „buzno“, jde o mikroútok. Pokud ale například zaslechneme dva studenty, kteří si říkají „buzno“, protože si jeden druhého dobírají, jde o mikrourážku, protože nebylo jejich úmyslem někoho ranit. Dalším příkladem mikrourážky může být dotaz, často pokládaný gayům a lesbám, kdo hraje v jejich vztahu ženu a kdo muže. (Nadal, Rivera & Corpus, 2010, str. 222)

Mikroinvalidace jsou charakterizovány sděleními nebo podněty, které popírají myšlenky, pocity či realitu života určitých skupin, jako jsou barevní lidé, ženy nebo LGBT lidé. V mnoha ohledech mohou potenciálně představovat nejškodlivější formu mikroagresí, protože moc rozhodovat o realitě marginalizovaných skupin představuje nejvyšší formu útlaku. Příkladem mikroinvalidace může být předpoklád, že pro všechny gaye bylo těžké projít coming outem (tedy procesem, kdy člověk přijímá svou neheteronormativní sexuální orientaci a navenek se jako neheteronormativní identifikuje). Tato mikroinvalidace naznačuje, že být gayem je něco špatného, a proto přijetí a identifikace s touto sexuální orientací musí být pro člověka psychicky náročné, což nemusí být vždy pravda. Dalším příkladem může být domněnka, že neupravená žena je pravděpodobně lesba, což zase

vyjadřuje myšlenku, že lesbické ženy se nesnaží být atraktivní jako heterosexuální ženy. (Sue, 2010, str. 37; Shelton & Delgado-Romero, 2011, str. 211)

2.3.1 Mikroagrese namířené na osoby s neheteronormativní sexuální orientací a transgender

Jedná se o „běžné verbální, behaviorální a kulturní způsoby komunikace, ať už úmyslné či neúmyslné, které se projevují nepřátelskými, ponižujícími, nebo negativními urážkami LGBT osob nebo skupin.“ (Sue, 2010, str. 191) Stejně jako všechny ostatní mikroagrese se objevují ve formě mikroútoků, mikrourážek a mikroinvalidací, a mohou být jak vědomé a záměrné, tak nevědomé a neúmyslné. Nejškodlivější formy mikroagresí jsou ty, kterých se lidé dopouští nevědomky. Mikroagrese týkající se sexuální orientace a transgenderu mají takovou moc především proto, že jsou neviditelné a obsahují skrytá urážlivá sdělení. Přehled výzkumů a odborné literatury o těchto mikroagresích identifikoval několik kategorií mikroagresí, které zasahují LGBT osoby: přehnaný důraz na sexualitu; heterosexistický a transfobní jazyk a terminologie; předpoklad o abnormalitě; odmítání individuálního heterosexismu a transfobie a podpora heteronormativní a gender-normativní kultury a chování; předpoklad, že všechny LGBT osoby jsou stejné; objektivizace (odlidštění) LGBT osob. (Sue, 2010, str. 191; Nadal, Rivera & Corpus, 2010, str. 229–233)

Přehnaný důraz na sexualitu: O LGBT lidech je smýšleno pouze jako o sexuálních bytostech. Mluví-li se o gayích, lesbách nebo „homosexuálních osobách“, mnoho lidí si s touto skupinou okamžitě spojí „sex“ a „sexuální aktivity“. (Sue, 2010, str. 192)

Heterosexistický a transfobní jazyk a terminologie: Heterosexistický jazyk (např. slova buzna, teplouš, slovní spojení „to je teplé“, atd.) je buď zcela zřejmě hanlivý, nebo se projevuje méně nápadně. V běžné mluvě ho nevědomě užívají i jedinci, kteří nemají v úmyslu někoho ponižovat či urážet. Z výsledků řady výzkumů vyplývá, že heterosexistický jazyk nesouvisí nutně se silnými předsudky vůči LGBT lidem. Heterosexistický jazyk může také napomáhat v utváření velmi odlišných přesvědčení o marginalizovaných skupinách. Hlavními příklady jsou zde pojmy „sexuální orientace“ a „sexuální preference“. Ti, kdo používají druhý termín, se domnívají, že LGBT lidé si svobodně zvolili svůj životní styl, nebo se rozhodli být homosexuální a kdyby chtěli, mohli

by se změnit. Příkladem mikroagrese, která nenápadně naznačuje nadřazenost heterosexuality zas může být otázka „Šli jste do gay baru nebo *normálního* baru?“. Také heterosexistická terminologie může znevýhodňovat LGBT osoby. Za příklad poslouží pojem „manželství“, který je ve většině států výhradně definován jako svazek mezi mužem a ženou. V případě transgender osob se lidé často dopouští toho, že používají termíny a zájmena, které neodpovídají genderu dané osoby. (Sue, 2010, str. 193; Nadal, Rivera & Corpus, 2010, str. 229)

Předpoklad, že všechny LGBT osoby jsou stejné: Lidé se často nechávají ovlivňovat stereotypy o tom, jak LGBT lidé vypadají a jak se chovají (např. všichni gayové jsou femininní a lesby jsou naopak mužatky, atd.) (Nadal et al., 2011, str. 238)

Předpoklad o abnormalitě: I po vyřazení homosexuality z Diagnostického a statistického manuálu chorob mnoho lidí nadále považuje LGBT osoby a jejich způsob chování za formu duševní choroby. Náznaky, že se jedná o abnormalitu tak i nadále znesnadňují životy LGBT osob. Přílišný důraz na sexualitu LGBT osob navíc svádí mnoho lidí k myšlení, že jsou to sexuální devianti, nebo že všichni gayové mají AIDS/HIV a jsou pedofilové a transgender ženy se živí prostitucí apod. (Nadal et al., 2011, str. 238)

Odmítání individuálního heterosexismu a transfobie - Mnoho heterosexuálních lidí obvykle popírá svou zaujatost nebo předsudky, které mají vůči LGBT lidem. Mohou to dělat vědomě / záměrně (protože si jsou vědomi, že to není politicky korektní a snaží se vyhnout společenským sankcím) nebo nevědomě/neúmyslně. Někdy také dochází k odmítání existence heterosexismu a transfobie vůbec. (Sue, 2010, str. 195)

Podpora heteronormativní a gendernormativní kultury a chování: Heteronormativní kultura a chování podporuje heterosexuální životní styl a navíc ho prosazuje jako normu, gender-normativní kultura zase podporuje tradiční předpoklady o genderových rolích a přísnou dichotomii pohlaví. Vytváří jakési společenské normy týkající se normality a abnormality, které jsou LGBT lidem neúmyslně vnucovány. O mikroagresi můžeme hovořit například, když se lidé zeptají chlapce, zda už má dívku a naopak dívky, zda má přítele, protože předpokládají, že všichni jsou heterosexuální. Nebo když rodiče nutí své dítě, aby se oblékalo podle toho, co oni uznají za vhodné pro jeho pohlaví, čímž zase podporují tradiční předpoklady o genderových rolích (Sue, 2010, str. 196; Nadal et al., 2011, str. 237)

Mezi mikroagresivní témata, která se týkají transgender osob, mimo již zmíněná témata, patří také přisuzování špatného genderu/pohlaví a nerespektování osobního soukromí ohledně těla osoby (např. časté otázky ohledně genitálií). (Nadal, Skolnik & Wong, 2012) Bisexuální osoby se zase často setkávají s odmítáním existence jejich sexuální orientace, různých nejasností ohledně jejich sexuality a předpokladem, že jsou promiskuitní a hypersexuální. (Bostwick, Hequembourg, 2014)

2.3.2 Negativní dopady mikroagresí namířených na osoby s neheteronormativní sexuální orientací a transgender

LGBT lidé jsou ve společnosti denně vystavováni zmíněným mikroagresím, které různými způsoby znehodnocují a ponižují jejich životní styl a chování. LGBT lidé reagují na tyto mikroagrese různým způsobem. Někteří zůstanou pasivní, jiní se snaží o konfrontaci. Někteří se snaží přizpůsobit většinové společnosti a akceptovat mikroagrese, pak ale často prožívají pocity bezmoci. Mezi negativní dopady mikroagresí namířených na sexuální orientaci patří „skrývání“, internalizace sexuálního stigmatu, krize identity a různé psychické problémy. (Sue, 2010, str. 197; Nadal et al., 2011, str. 238)

Skrývání vyžaduje neustálou ostražitost, izoluje osobu, která má strach z odhalení a nutí ji tak k osamělému životu. Gender a rasa jsou viditelné charakteristiky a nejdou proto ve většině případů nijak skrýt. Ale LGBT lidé patří do neviditelné menšiny, a pokud chtějí, mohou svou orientaci zatajit. Aby nevyšla pravda o jejich skutečné sexuální orientaci na povrch, musí popírat svou sexuální identitu a sexuální orientaci a žít v sebeklamu. Mikroagrese tak napadají nejen sexuální identitu LGBT lidí, ale i jejich osobní integritu. (Sue, 2010, str. 197)

Internalizované sexuální stigma, často označované jako internalizovaná homofobie, internalizovaný útlak, internalizovaný heterosexismus, sebe-nenávist nebo internalizovaná homonegativita, může být příčinou skrývání sexuální orientace. LGBT lidé jsou utlačováni heterosexistickými postoji, názory a pocity, které se mohou stát součástí jejich systému sebe-hodnocení. Takto zvnitřněná negativní přesvědčení a postoje o sobě samém a členech své skupiny mohou vést až ke krizi identity jedince, sebe-nenávisti nebo sebepohrdání a pocitům viny. (Sue, 2010, str. 199)

V neposlední řadě může gender-normativní a heterosexistická společnost narušit vývoj identity LGBT lidí. Konflikt vzniká mezi potřebou vnímat sebe sama jako dobrého, morálního a hodnotného člověka, v kontrastu s přesvědčením, že LGBT osoby jsou nemorální a odporní. Klíčové je zejména období dospívání, kdy lidé zkoumají a experimentují se svou pohlavní rolí a sexuální identitou. Předpoklad o tom, že se každý rodí heterosexuální, způsobuje, že rodiny jsou nepřipravené na to, že by jejich potomci mohli mít jinou sexuální orientaci. Lesby, gayové a bisexuální jedinci čelí velkým problémům při vytváření své sexuální identity, protože jejich okolní prostředí je většinou heterosexistické. (Herek, 1998a) S tímto obdobím se pojí mikroagrese, která se snaží LGBT mládeži vnutit předpoklad, že každý člověk je heterosexuální, a že v téhle životní fázi jsou stejno-pohlavní city jen takovým „přechodným jevem.“ Coming out je patrně nejdůležitějším životním rozhodnutím. Lidé se ke své sexuální orientaci mohou přiznat úplně nebo ji odhalit pouze v některých bezpečných situacích (např. přiznání se jen blízkým nebo stejně sexuálně orientovaným přátelům). Model vývoje sexuální identity popisuje proces, který začíná vyrovnáváním se s heterosexismem a končí osvobozením se od něj. Vinu za narušení nebo neschopnost rozvíjet pozitivní sexuální identitu v žádném případě nenesou sami gayové či lesby, ale nepřátelská heterosexistická kultura. (Sue, 2010, str. 201)

Vystavení předsudkům vůči sexualitě a transgenderu a diskriminaci navíc podle výzkumů způsobuje deprese, úzkostné poruchy osobnosti a také se pojí se zneužíváním návykových látek. U LGBT lidí se často dostavuje sociální, emocionální a kognitivní izolace, pocity extrémního smutku a osamělosti, zhoršení společenských vztahů a neustálé pocity ohrožení. LGBT lidé jsou často zneužíváni jako děti i dospělí, šikanováni ve školách a pronásledováni v mnoha prostředích, diskriminováni v mnoha oblastech (právo, bydlení, zaměstnání) a často odmítáni svou rodinou a přáteli. Je zřejmé, že tohle všechno se podepisuje na jejich sebevědomí a psychicky je to vyčerpává. (Sue, 2010, str. 203)

3. Empirická část

3.1 Metodologie

Hlavním tématem a cílem práce je pomocí kvantitativního výzkumu zjistit míru heterosexismu a sexuální předsudečnosti u studentů a studentek Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze a zda se projevy tohoto fenoménu objevují v instituci jako takové.

3.2 Výzkumný problém

Výzkumný problém, kterému se práce věnuje, je zjištění míry sexuální předsudečnosti mezi studenty a studentkami Fakulty humanitních studií univerzity Karlovy v Praze, a to, zda se projevy heterosexismu objevují v prostředí dané fakulty. V tomto kvantitativním výzkumu mě především zajímal vliv víry, genderu a velikosti místa bydliště na názory studujících na gaye, lesby a bisexuální a transgender osoby. Tyto proměnné jsem zvolila na základě mnoha již provedených výzkumů (například průzkum sexuálního chování občanů ČR od Weisse a Zvěřiny z roku 2001), které potvrzují, že tyto demografické údaje mají na postoje k sexuálním menšinám vliv. Druhá část výzkumu se poté snaží zjistit, zda se v rámci instituce FHS UK objevují nějaké projevy heterosexismu.

3.3 Výzkumné otázky a hypotézy

Ve výzkumu byla sebrána data odpovídající především na dvě hlavní výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka I: Jaké jsou postoje studentů a studentek FHS UK k LGBT osobám?

Tuto obecnou výzkumnou otázku dále rozděluji do specificky výzkumných podotázek:

1. Jak gender ovlivňuje postoje k LGBT osobám?
2. Jak víra ovlivňuje postoje k LGBT osobám?

3. Jak velikost místa bydliště ovlivňuje postoje k LGBT osobám?

Formulované hypotézy naznačují možné vztahy mezi hlavními sledovanými proměnnými: pohlavím, vírou a velikostí místa bydliště.

H₁ Studentky budou ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než studenti

H₂ Studující bez náboženského vyznání budou ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než věřící studující

H₃ Studující pocházející z větších měst budou ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než studující pocházející z menších měst/vesnic

Hlavní výzkumná otázka II.: Jaké jsou zkušenosti studentů a studentek FHS UK s heterosexismem a sexuální předsudečností ve vysokoškolském prostředí jejich fakulty?

Z výzkumu by také mohlo vyplynout, co může fakulta udělat pro to, aby heterosexismus a sexuální předsudečnost odstranila, v případě, že se prokáže jejich výskyt mezi studenty a studentkami FHS UK v prostředí fakulty vůbec.

3.4 Výzkumná strategie

Výzkum byl proveden kvantitativní formou výzkumu, který pracuje s větším souborem respondentů a dat, a jehož výsledky jsou více reprezentativní a vedou k lépe ověřitelným a srovnatelným výsledkům. Výhodou je relativně rychlý sběr a analýza dat. Východiskem pro tento typ výzkumu byla výchozí hypotéza a výběr otázek, na jejichž základě byl v případě tohoto výzkumu vytvořen online dotazník předložený vybraným respondentům. (Disman, 2002)

3.5 Techniky sběru dat

V tomto výzkumu byla data sbírána pomocí standardizovaného online dotazníku s několika demografickými otázkami, hodnotící 20-ti položkovou škálou, která zjišťovala postoje studentů k LGBT osobám, a 11 uzavřenými otázkami, které se dotazovaly na situaci na fakultě. Vybraní studenti a studentky FHS UK byli na dotazník odkázáni prostřednictvím emailu. Jelikož jsem potřebovala najednou oslovit velké množství osob,

byl tento způsob v rámci kvantitativní výzkumné strategie nejvhodnějším realizovatelným řešením. Výhodou online dotazníku je, že je synchronní, takže se odpovědi přenáší rovnou do databáze a není potřeba manuální ukládání jako v případě papírového či emailového dotazníku. Tento způsob ukládání dat navíc zaručuje anonymitu pro respondenty, protože nedojde ke spárování jejich odpovědí s jejich emailovými adresami, prostřednictvím kterých byli na dotazník odkázáni. Mezi další výhody patří větší ekonomičnost a dostupnost. Avšak webový dotazník má i své možné nevýhody, například neschopnost respondenta zacházet s takovýmto dotazníkem. (Gavora, 2010, str. 133) Jelikož jsem za pomoci studijního oddělení fakulty a prostřednictvím Moodle (internetový software pro tvorbu výukových systémů a elektronických kurzů) distribuovala dotazníky mezi vysokoškoláky, kteří běžně užívají internet ke studiu, tohoto problému jsem se příliš neobávala. Další nevýhodou je, že email s odkazem na dotazník může jednoduše skončit ve spamu a být zlikvidován, proto byl odkaz umístěn i na fórum Agora na webovém portálu Moodle, který využívají všichni studenti FHS UK. Pro vyšší návratnost dotazníku byl email s pozvánkou k účasti na výzkumu zaslán studentům a studentkám po uplynutí dvou týdnů ještě jednou.

3.6 Konstrukce online dotazníku

Hlavní položkou mého výzkumu pro měření postojů ke LGBT osobám je postojová škála. Postojové škály jsou jednou z nejpoužívanějších a nejspolehlivějších technik měření postojů v dotaznících. Jsou složeny z několika výroků, ke kterým může respondent vyjádřit svůj souhlas či nesouhlas. Umožňují tak zjistit nejen obsah postojů, ale i jejich přibližnou sílu. (Hayes, 1998)

Mnou vytvořený dotazník (viz Příloha) se skládal ze dvou částí sestavených tak, aby jeho vyplnění nezabralo příliš mnoho času. První část zjišťovala postoje studentů a studentek FHS UK ke gayům, lesbám a bisexuálním a transgender osobám a byla určena k zodpovězení všem studentům a studentkám FHS UK. Druhá část byla zaměřena na osobní zkušenost studujících s heterosexismem a sexuální předsudečností ve vysokoškolském prostředí jejich fakulty. Jelikož výzkum proběhl na začátku zimního semestru akademického roku 2014/2015, bylo nutné zajistit, aby studenti a studentky 1. ročníku, kteří právě na fakultu nastoupili a nemohli se k takovým věcem zatím přesně vyjádřit, na tuto část dotazníku neodpovídali.

V úvodu první části dotazníku jsem se studentů a studentek ptala na základní demografické údaje. První otázka se týkala pohlaví, abych mohla vyvrátit či potvrdit hypotézu týkající se vlivu genderu na postoje ke gayům, lesbám bisexuálním a transgender osobám. Následovaly standardní otázky týkající se věku studentů a studentek, studovaného ročníku a formy studia. Otázka ohledně velikosti bydliště posloužila pro odhalení pravdivosti hypotézy, zda studující pocházející z větších měst budou tolerantnější než studující pocházející z menších měst a vesnic. Poslední otázka týkající se víry zase slouží k potvrzení či vyvrácení hypotézy, zda jsou nevěřící studující více tolerantní v postojích ke gayům, lesbám a bisexuálním a transgender osobám, než věřící studující.

Následovala 20-ti položková škála měřící postoje ke GLBT osobám, kterou jsem převzala z amerického výzkumu *Heterosexuals' Attitudes Toward Lesbians and Gay Men: Correlates and Gender Differences* (Herek, 1988). Skládá se z výroků o gayích a lesbách, a prostřednictvím míry souhlasu s těmito výroky se pokouší zachytit postoje k nim. Původní škála sestávala z dvaceti výroků pouze o gayích a lesbách, ale já pro účely svého výzkumu upravila výroky tak, aby zahrnovaly i bisexualitu a transgender. Ve výsledku se tedy škála skládala 4 x 5 výroků týkajících se gayů, leseb a bisexuálních a transgender osob⁵. Výrok vztahující se na americký kontext „State laws against private sexual behavior between consenting adult women should be abolished.“ (česky „Státní zákony proti soukromému sexuálnímu chování plnoletých žen by měly být zrušeny.“) byl nahrazen výrokem odpovídajícím českým poměrům: „Je dobře, že zdravotní péče o transsexuální pacienty je v ČR plně hrazena zdravotními pojišťovnami.“. A ve výroku „I would not be too upset if I learned that my son were a homosexual.“ (česky „Příliš by mi nevadilo, kdybych zjistil/a, že můj syn je homosexuál.“) jsem po dohodě s mou vedoucí práce, změnila slovo „syn“ na „bratr“, jelikož jsme usoudily, že v době studia mnoho studentů a studentek ještě nemá potomky, ale většina má sourozence, či hodně blízkého přítele, kterého téměř za svého sourozence považuje, a mohli by se tak s výrokem lépe ztotožnit.

Druhá část dotazníku zaměřená na osobní zkušenost studujících s heterosexismem a sexuální předsudečností v prostředí jejich fakulty obsahovala 11 otázek. Několik otázek jsem převzala z výzkumu *Aspects of Homophobia in Italian High Schools: Students'*

---

⁵ Jsem si vědoma toho, že termín transgender označuje všechny osoby, jejichž genderová identita neodpovídá tradičním očekáváním spojeným s biologickým pohlavím, se kterým se narodily. Dotazník však obsahuje pouze výroky o transsexuálních osobách, protože předpokládám, že pojem transsexualita je pro studující nejlépe pochopitelný a představitelný.

Attitudes and Perceptions of School Climate (Prati, Pietrantonio & D'Augelli, 2011) a upravila je pro svůj výzkum. Zbylé otázky jsem sestavila sama s pomocí vedoucí mé bakalářské práce.

V závěru dotazníku pak mohli studenti a studentky vyjádřit svůj názor na výzkum a zanechat komentář, kterým jej chtěli obohatit.

3.7 Zhodnocení pilotního šetření

Před finálním spuštěním hotového online dotazníku jsem uskutečnila pilotní šetření, jehož účelem bylo eliminovat chyby v dotazníku, ať už se jedná o chyby obsahové, gramatické nebo formulační, a zjištění jak dlouho vyplňování zabere. O pomoc jsem požádala desítku známých (2 muže a 8 žen), z toho čtyři účastnice byly aktivními studentkami pátého ročníku a dvě absolventkami z akademického roku 2013/2014 bakalářského oboru Studium humanitní vzdělanosti FHS UK.

Pilotní šetření ukázalo, že vyplňování dotazníku nezabere více než deset minut, což se pravděpodobně příliš nezměnilo ani při vyplňování finální verze dotazníku, přestože ta obsahovala jednu otázku navíc. Od většiny účastníků jsem se dozvěděla, že dotazník je gramaticky v pořádku a otázky jsou srozumitelné. Objevilo se však i několik zajímavých komentářů, podle kterých jsem následně dotazník upravila.

Původní dotazník například obsahoval otázku „Je podle Vás prezentace různých forem sexuality v učebních osnovách FHS dostačující?“, kterou jsem po pilotním šetření odstranila. Jedna z účastnic mě totiž upozornila na skutečnost, že FHS nabízí takové množství předmětů, že studující nemusí nutně na žádný předmět týkající se sexuality narazit, a proto není v jeho/jejích silách odpovědět. Tato otázka byla posléze nahrazena otázkami „Zapsal/a jste si někdy během svého studia na FHS předmět týkající se sexuality (např. Lidská sexualita, Úvod do genderových studií, apod.)?“ a „Nabízí podle Vás FHS dostatečný výběr předmětů týkajících se sexuality?“. Další úpravy byly spíše kosmetického rázu – např. slovo „pejorativní“ v jednom z výroků v první části dotazníku, jsem nahradila slovem „hanlivé“ poté, co mi několik dotázaných sdělilo, že slovo neznali.

3.8 Výběr vzorku, prostředí výzkumu

Výzkum byl proveden na všech studentech českojazyčného bakalářského oboru studium humanitní vzdělanosti na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. Studijní oddělení 13. listopadu 2014 odeslalo emailovou pozvánku s odkazem na online dotazník 1472 studentům a studentkám, tedy všem studujícím bakalářského oboru. Dále byly k výzkumu jednotlivě přizvány dvě studentky ze Slovenska a jedna studentka z ČR z anglojazyčného oboru Liberal Arts and Humanities. Jelikož nebylo v mých silách vytvořit i anglickou verzi dotazníku, a nebylo možné zjistit skutečnou znalost jazyka (tedy i porozumění dotazníku) u studentů a studentek tohoto oboru, zvolila jsem v jejich případě za kritérium pro porozumění dotazníku občanství. Šest studentek, které se před započítáním výzkumu účastnily pilotního šetření, jsem požádala, aby na zprávu s odkazem na online dotazník nereagovaly a znovu jej nevyplňovaly. Já jsem na dotazník pochopitelně také neodpovídala. To znamená, že celkový maximální počet odpovědí mohl být 1468.

Po prvním rozeslání dotazníků jsem nashromáždila 494 dokončených dotazníků, což činilo 33,7 % návratnost. Zhruba po dvou týdnech byla pozvánka k účasti na výzkumu rozeslána ještě jednou, což přineslo dalších 125 dokončených dotazníků, a návratnost tím stoupla na 42,2 %. Celkově jsem tedy v analýze mohla pracovat s 619 dokončenými odpověďmi.

3.9 Etické otázky výzkumu

Ve výzkumu byly dodrženy čtyři základní pilíře etiky – dobrovolná participace, princip důvěryhodnosti, zásada neublížení a princip správnosti a integrity. V úvodu dotazníku byli respondenti obeznámeni s cílem a účelem výzkumu a všem bylo zaručeno, že budou chráněni anonymitou. Pro zajištění anonymity byly dotazníky vyplňovány přímo na webovém portálu, aby nedošlo ke spárování konkrétní emailové adresy s odpověďmi respondenta. Jejich účast na výzkumu byla samozřejmě naprosto dobrovolná. Vedoucí studijního oddělení, Mgr. Maryia Yankouskaya, mi poskytla osobní údaje o studujících (např. informaci o formě studia), které byly využity pouze pro výzkumné účely tohoto výzkumu. Z důvodu ochrany osobních údajů mi však nemohla sdělit emailové adresy studentů a studentek, a proto za mne zprávu o výzkumu a odkaz na online dotazník rozeslalo samo studijní oddělení. Získaná data jsou archivována tak, aby se k nim nedostal

nikdo cizí, a se všemi je nakládáno v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Dodrženy byly také zásady publikační etiky.

3.10 Výsledky

Data získaná prostřednictvím online dotazníku jsem zpracovala a analyzovala s pomocí statistických metod v programu Microsoft Excel 2007. V první části kapitoly formou popisných charakteristik a vyjádření četností pomocí tabulek a grafů představuji výzkumný vzorek. V následujících částech kapitoly zodpovídám výzkumné otázky prostřednictvím ověření hypotéz. Za účelem ověření hypotéz H_1 , H_2 a H_3 jsem použila dvouvýběrový T-test pro nerovnost či shodnost rozptylů, poté, co jsem Fisherovým F-testem určila, jak signifikantní je rozdíl mezi rozptyly daných souborů.

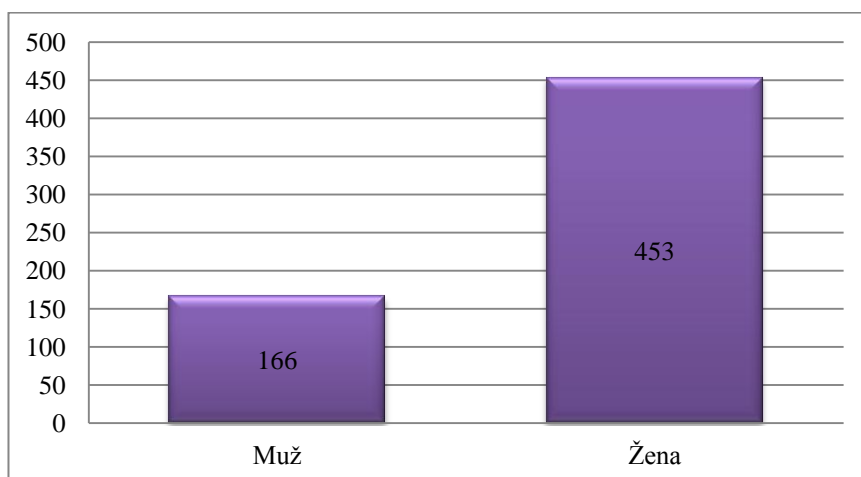
3.10.1 Popisné charakteristiky

Celkový počet 619 respondentů tvoří studenti a studentky 1. – 6. ročníku Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, z nichž 120 má studium kombinované formy a zbylých 499 studuje prezenční formu. Ve vzorku převažují studentky (73%) nad studenty (27%). Vztah výběrového vzorku k celkové populaci studentů FHS UK ilustruji v tabulkách č. 1 a 2. Zastoupení jednotlivých ročníků pak ukazuje tabulka č. 3.

Tabulka č. 1: Rozložení souboru podle pohlaví

Pohlaví	Populace studentů FHS		Výběrový soubor		Návratnost (%)
	(N)	(%)	(N)	(%)	
Muži	461	31,3	166	27	36
Ženy	1011	68,7	453	73	44,8

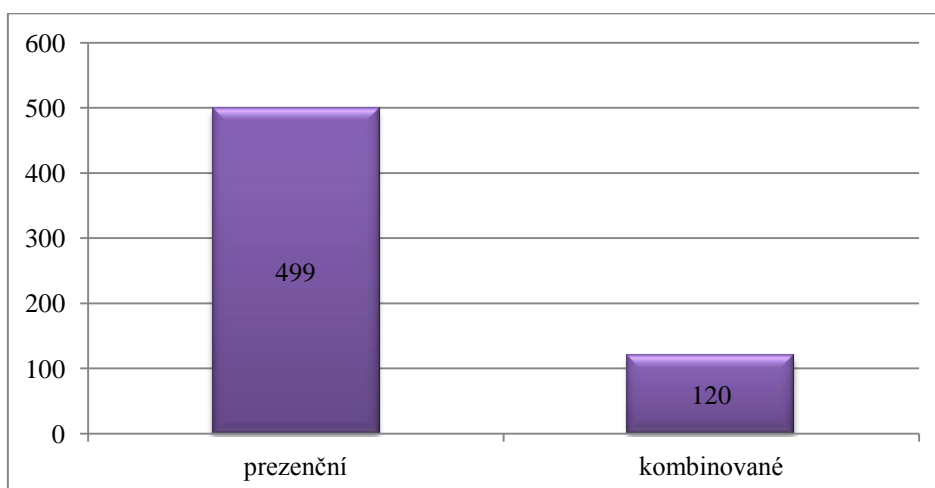
Graf 1: Rozložení souboru podle pohlaví

Tabulka č. 2: Rozložení souboru podle formy studia

Forma studia	Populace studentů FHS		Výběrový soubor		Návratnost (%)
	(N)	(%)	(N)	(%)	
Prezenční	1157	78,6	499	81	43,1
Kombinovaná	315	21,4	120	19	38,1

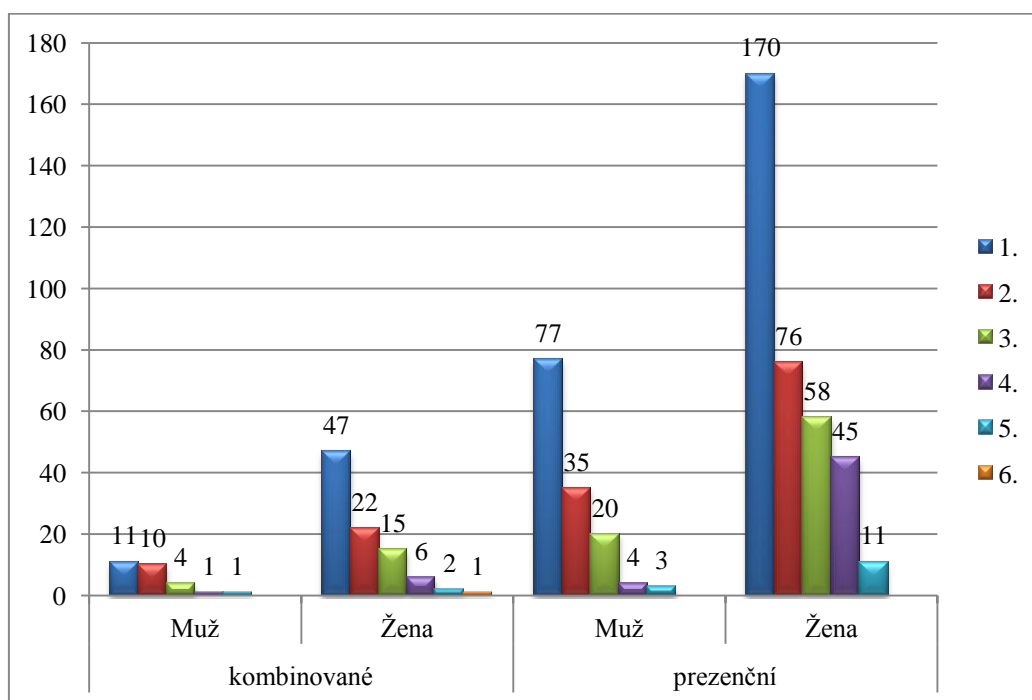
Graf 2: Rozložení souboru podle formy studia

Tabulka č. 3: Rozložení respondentů/tek v jednotlivých ročnících podle pohlaví a formy studia

Ročník	Studenti		Studentky		Celkem
	Prez.	Kom.	Prez.	Kom.	
1.	77	11	170	47	305
2.	35	10	76	22	143
3.	20	4	58	15	97
4.	4	1	45	6	56
5.	3	1	11	2	17
6.	0	0	0	1	1
Celkem	166		453		619
Celkem v %	27		73		100

Graf 3: Rozložení respondentů/tek v jednotlivých ročnících podle pohlaví a formy studia

3.10.2 Vliv genderu na postoje k LGBT osobám

Pro specifikaci první výzkumné otázky, jak genderové rozdíly ovlivňují postoje k LGBT osobám, byla formulována hypotéza H_1 *Studentky budou ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než studenti*. Pro měření postojů byla použita 20ti-položková postojová škála. Všechny naměřené hodnoty postojové škály jsem zaznamenala v Tabulce č. 4 (viz Příloha). V programu MS Excel jsem všechny získané odpovědi převedla na čísla, kdy 1 = rozhodně nesouhlasím a 5 = rozhodně souhlasím (u otázek č. 2, 4, 6, 11, 15, 18 a 20 je bodování obráceně). Bodování je nastaveno tak, aby 1 bod značil toleranci a 5 bodů značilo odmítavý postoj. Provedla jsem součet všech hodnot na každém řádku, abych dostala skóre každého z 619 respondentů. Poté jsem zvlášť sečetla skóre studentů a skóre studentek. Průměrné skóre jednoho studenta bylo 39,88b a průměrné skóre na jednu studentku bylo 36,06b. Tyto údaje jsou zaznamenány v Tabulce č. 5. Vyšlo tedy, že tolerantnější ve svých postojích jsou studentky, protože dosáhly nižšího průměrného skóre.

Tabulka č. 5: Postojová škála – vliv genderu

	Počet položek	Průměrné skóre	Min. skóre	Max. skóre
Studenti	20	39,88	20	100
Studentky		36,06		

N=619

Abych mohla hypotézu statisticky otestovat T-testem, provedla jsem nejprve Fisherův F-test pro rozptyl na hladině významnosti 0,05. Vypočítaná hodnota F byla v tomto případě vyšší než kritická hodnota F, takže rozptyly skupiny studentek a skupiny studentů se statisticky liší. (viz Tabulka č. 6 v Příloze) Na základě toho jsem provedla dvouvýběrový T-test s nerovností rozptylů na hladině významnosti 0,05. (viz Tabulka č. 7 v Příloze) Analýza ukázala, že hodnota P je nižší než hladina významnosti ($P = 0,00$), a proto lze konstatovat, že existuje statisticky významný rozdíl v postojích k LGBT osobám vzhledem k genderu studentů a studentek FHS UK. Hypotéza H_1 se tedy potvrdila.

3.10.3 Vliv víry na postoje k LGBT osobám

V rámci specifikace výzkumné otázky ohledně vlivu víry na postoje studentů a studentek FHS k LGBT osobám byla stanovena hypotéza H₂ *Studenti/ky bez náboženského vyznání budou ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než věřící studenti/ky*. Z 619 respondentů a respondentek se k víře hlásilo pouze 17% dotázaných. (viz tabulka č. 8 v Příloze) Průměrné skóre na jednu nevěřící osobu vyšlo 35,97bodů. V případě věřících vyšlo průměrné skóre na jednu osobu 42,5 bodů. (viz Tabulka č. 9) Nižšího průměrného skóre tedy dosáhli nevěřící a jsou proto ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než studenti a studentky hlásící se k nějaké víře.

Tabulka č. 9: Postojová škála – vliv víry

	Počet položek	Průměrné skóre	Min. skóre	Max. skóre
Věřící	20	42,5	20	100
Nevěřící		35,97		

N=619

Po otestování shodnosti rozptylů F-testem (Tabulka č. 10 v Příloze) jsem použila T-test pro nerovnost rozptylů na hladině významnosti 0,05. (Tabulka č. 11 v Příloze) Analýza ukázala, že hodnota P je nižší než hladina významnosti ($P = 0,00$), a proto lze konstatovat, že existuje statisticky významný rozdíl v postojích k LGBT osobám vzhledem k víře u studentů a studentek FHS UK. Hypotéza H₂ se potvrdila.

3.10.4 Vliv velikosti místa bydliště na postoje k LGBT osobám

Většina respondentů a respondentek pocházela z větších měst, v nichž žije více než deset tisíc obyvatel. (Tabulka č. 12 v Příloze) Na to, jak velikost místa bydliště ovlivňuje postoje studentů a studentek k LGBT osobám byla zaměřena třetí výzkumná otázka, ke které jsem zformulovala hypotézu H₃ *Studenti/ky pocházející z větších měst budou ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než studenti/ky pocházející z menších*

měst/vesnic. Nižšího skóre v postojové škále dosáhli studenti a studentky z větších měst s průměrným skóre 36,7 bodů na jednu osobu. Studenti a studentky pocházející z měst, která nedosahují 10tisíc obyvatel, dosáhli průměrného skóre 38,2 bodů na osobu. (viz Tabulka č. 13)

Tabulka č. 13: Postojová škála – vliv velikosti místa bydliště

	Počet položek	Průměrné skóre	Min. skóre	Max. skóre
Města do 10tis. obyv.	20	38,2	20	100
Města nad 10tis. obyv.		36,7		

N=619

K ověření hypotézy a toho, zda je rozdíl mezi oběma skupinami statisticky významný jsem rovněž použila Studentův T-test pro rovnost rozptylů (Tabulka č. 15 v Příloze) na hladině významnosti 0,05, přičemž jsem nejprve Fisherovým F-testem otestovala shodnost rozptylů (Tabulka č. 14 v Příloze). Analýza neprokázala statisticky významný rozdíl (hodnota *P* byla vyšší než hladina významnosti 0,05) v postojích k LGBT osobám vzhledem k velikosti místa bydliště u studentů a studentek FHS UK. Hypotéza H_3 se nepotvrdila.

3.10.5 Doplnkové analýzy v rámci hodnotící škály

V rámci doplňkových analýz se chci zaměřit na rozdílná skóre jednotlivých zkoumaných skupin. Ve svém výzkumu jsem použila pozměněnou delší verzi Herekovy ATLG škály (Herek, 1998b; anglický originál k nahlédnutí v Příloze). Existuje také kratší verze, která obsahuje řadu stejných výroku ohledně gayů a leseb a díky nim umožňuje porovnat postoje respondentů a respondentek ke gayům s jejich postoji k lesbám. Delší verze toto přímo neumožňuje, protože výroky ohledně jednotlivých skupin se liší. V mé škále navíc byly některé výroky pozměněny tak, aby se týkaly bisexuálních a transsexuálních osob, takže ve výsledku jsem pracovala se škálou, která obsahovala vždy

pět různých výroků ohledně gayů, leseb a bisexuálních a transsexuálních osob. Uvědomuji si tedy, že nemůžu přímo navzájem porovnat postoje studentů a studentek FHS UK k těmto zmíněným skupinám, přesto si myslím, že je zajímavé alespoň zmínit rozdíly ve skóre, kterých jednotlivé skupiny ve škále dosáhly. Připomínám, že každý výrok mohl být ohodnocen jedním až pěti body, takže každá zkoumaná skupina mohla od jednoho člověka získat 5 až 25 bodů. Bodování bylo nastaveno tak, aby nižší skóre značilo větší toleranci.

V níže uvedené Tabulce (č. 16) si můžeme například povšimnout, že průměrně získaly nejvyšší skóre výroky týkající se transsexuálních osob. Naopak nejméně bodů dávali respondenti a respondetky výrokům, které se týkaly leseb. Mezi skóre, kterých dosáhly výroky ohledně gayů a výroky ohledně bisexuálních osob, nejsou až tak značné rozdíly, přesto o něco hůře (tj. získaly více bodů) byly hodnocené výroky týkající se bisexuálních osob.

V Tabulce č. 17 v Příloze je pak bodové hodnocení podrobně rozepsáno v závislosti na pohlaví, víře a velikosti místa bydliště respondentů a respondentek. S přihlédnutím na počet věřících z celkového počtu studentů a studentek, kteří se účastnili výzkumu, to byli právě oni, kdo udíleli výrokům nejvíce bodů, tedy hodnotili výroky nejméně tolerantně.

Tabulka č. 16: Rozdíly ve skóre mezi jednotlivými skupinami

	Průměrné skóre na 1 osobu (N=619)
Výroky týkající se leseb	7,9 bodů
Výroky týkající se gayů	8,9 bodů
Výroky týkající se bisexuálních osob	9,3 bodů
Výroky týkající se transsexuálních osob	11 bodů

3.10.6 Heterosexismus a sexuální předsudečnost v prostředí FHS

V rámci svého výzkumu jsem se snažila zjistit, zda se v rámci instituce Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze objevují nějaké projevy heterosexismu a odpovědět tak na druhou hlavní výzkumnou otázku „Jaké jsou zkušenosti studentů a studentek FHS UK s heterosexismem a sexuální předsudečností ve vysokoškolském prostředí jejich fakulty?“

Druhá část dotazníku se skládala z jedenácti otázek, které zjišťovaly, zda si studenti a studentky zapisují předměty týkající se sexuality a zda si myslí, že je těchto předmětů

dostatečně mnoho a jejich obeznámenost se studentskými organizacemi sdružujícími lesby, gaye, bisexuální a transgender osoby. Zbylé otázky se poté zaměřovaly na výskyt různých negativních jevů, například verbálního obtěžování či vyloučení určitých studentek a studentů z kolektivu, v prostředí fakulty.

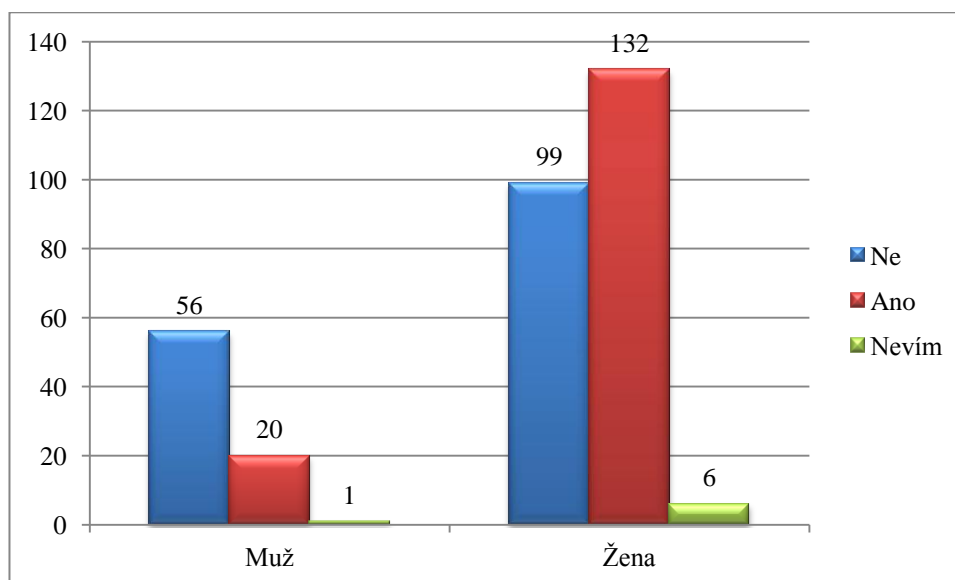
Na tuto část dotazníku odpovídali pouze studenti a studentky z druhých a vyšších ročníků, a to z důvodu toho, že dotazníkové šetření probíhalo v zimním semestru a studující prvních ročníků tou dobou pobývali na FHS UK teprve druhým měsícem, tudíž ještě neměli takové zkušenosti se studiem na fakultě a jejich odpovědi by pravděpodobně nebyly relevantní a často by zahrnovaly možnost „Nevím“. V druhé části jsem proto pracovala s odpověďmi od 77 studentů a 237 studentek, celkem tedy 314 studujících.

Na první otázku „Zapsal/a jste si někdy během svého studia na FHS předmět týkající se sexuality (např. Lidská sexualita, Úvod do genderových studií, apod.)?“ odpovědělo kladně 152 studujících (48,4 %), z toho 20 studentů, tedy pouze 26% z celkového počtu studentů, a 132 studentek, což činí 55,7 % z celkového počtu studentek. Záporně odpovědělo 155 studujících (49,4 %), z toho 56 studentů (72,7 %) a 99 studentek (41,8 %). Zbylých 7 studujících (2,2 %) neznalo odpověď. (viz Tabulka č. 18 a Graf č. 4)

Tabulka č. 18: „Zapsal/a jste si někdy během svého studia na FHS předmět týkající se sexuality (např. Lidská sexualita, Úvod do genderových studií, apod.)?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	20	56	1	77
	(%)	25,97	72,73	1,30	
Studentka	(N)	132	99	6	237
	(%)	55,70	41,77	2,53	
Celkem	(N)	152	155	7	314
	(%)	48,41	49,36	2,23	

Graf 4: „Zapsal/a jste si někdy během svého studia na FHS předmět týkající se sexuality (např. Lidská sexualita, Úvod do genderových studií, apod.)?“

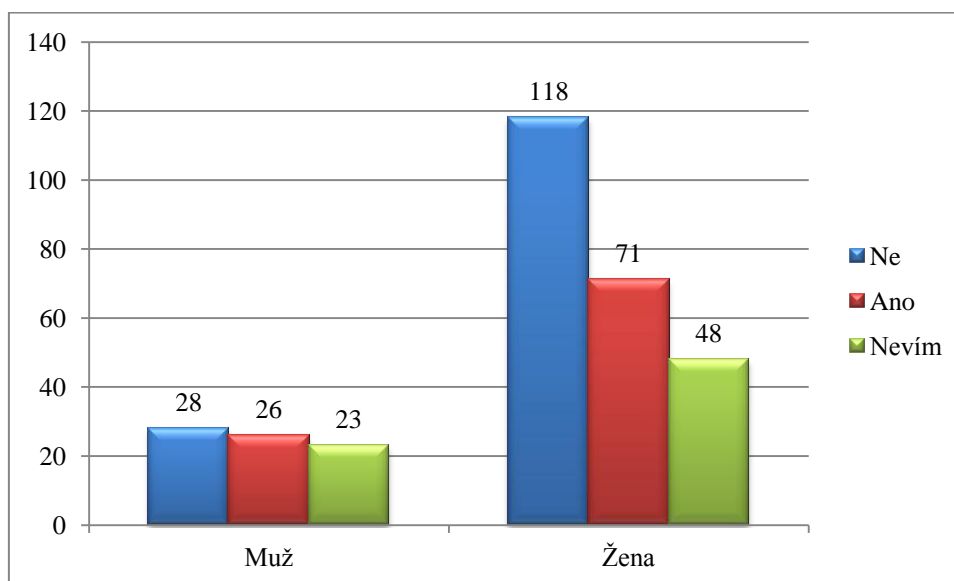

Druhá otázka se týkala toho, zda FHS nabízí dostatečný výběr takovýchto předmětů zabývajících se sexualitou. Téma sexuality se alespoň okrajově objevuje v několika předmětech, které FHS nabízí, ale momentálně je v nabídce pouze jeden předmět, který se týká výhradně sexuality, a to sice předmět Lidská sexualita. To může být důvodem, že 146 studujících, což je téměř polovina z tázaných (46,5 %), nesouhlasilo. Naopak kladně odpovědělo 97 studujících (30,9 %) a zbylých 71 jedna (22, 6%) si nebylo jisto. (viz Tabulka č. 19 a Graf č. 5)

Tabulka č. 19: „Nabízí podle Vás FHS dostatečný výběr předmětů týkajících se sexuality?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	26	28	23	77
	(%)	33,71	36,36	27,87	
Studentka	(N)	71	118	48	237
	(%)	29,96	49,79	20,25	
Celkem	(N)	97	146	71	314
	(%)	30,90	46,50	22,60	

Graf 5: „Nabízí podle Vás FHS dostatečný výběr předmětů týkajících se sexuality?“

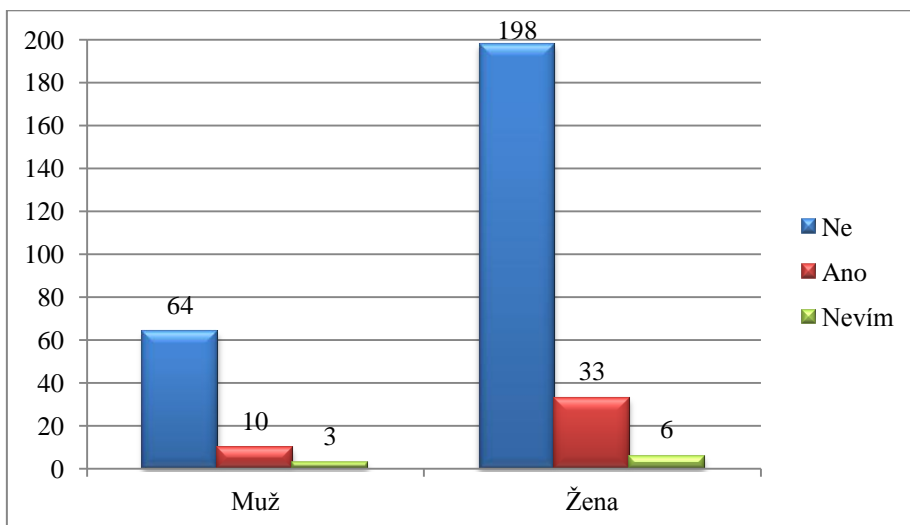

Otázku „Znáte studentské organizace sdružující lesby, gaye, bisexuální a transgender osoby a jejich činnost na Karlově univerzitě?“ zodpovědělo kladně překvapivě pouze 43 studujících (13,7 %), z toho 10 studentů a 33 studentek. (viz Tabulka č. 20 a Graf č. 5) Nadpoloviční většina studujících (83,4 %) odpověděla, že žádné organizace nezná, přičemž zastoupení studentů (83,1 %) a studentek (83,5 %) bylo v tomto případě téměř totožné.

Tabulka č. 20: „Znáte studentské organizace sdružující lesby, gaye, bisexuální a transgender osoby a jejich činnost na Karlově univerzitě?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	10	64	3	77
	(%)	12,99	83,11	3,90	
Studentka	(N)	33	198	6	237
	(%)	13,92	83,54	2,54	
Celkem	(N)	43	262	9	314
	(%)	13,70	83,40	2,90	

Graf 6: „Znáte studentské organizace sdružující lesby, gaye, bisexuální a transgender osoby a jejich činnost na Karlově univerzitě?“

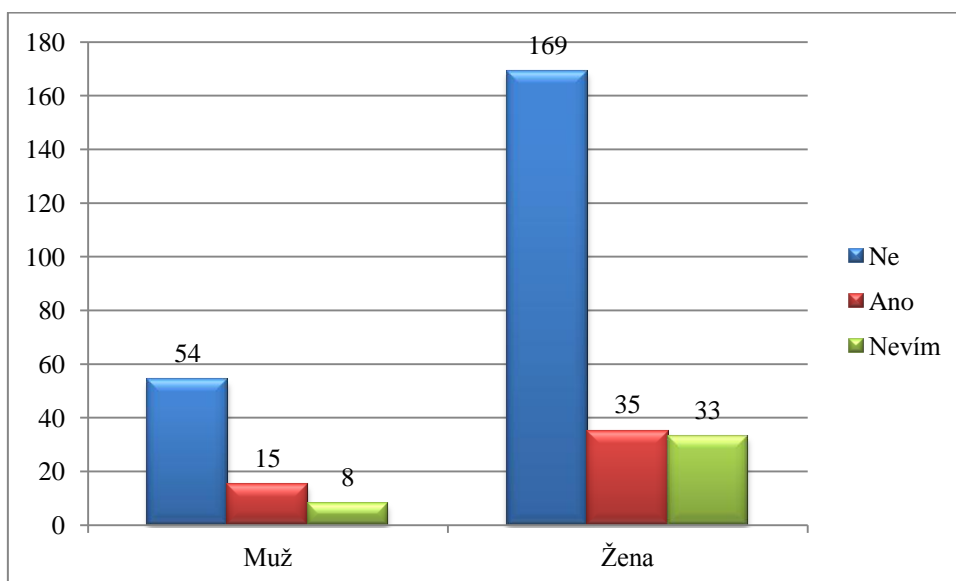
Čtvrtá otázka zjišťovala, zda se studenti a studentky v prostředí fakulty setkávají s projevy intimity mezi gay nebo lesbickými páry. V tomto případě odpověděla většina studujících (71 %), že se s projevy intimity LGBT lidí v prostředí fakulty běžně nesetkávají. (viz Tabulka č. 21 a Graf č. 7)

Tabulka č. 21: „Vidíte někdy v prostorách fakulty projevy intimity mezi gay/lesbickými páry?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	15	54	8	77
	(%)	19,48	70,13	10,39	
Studentka	(N)	35	169	33	237
	(%)	14,77	71,31	13,92	
Celkem	(N)	50	223	41	314
	(%)	15,90	71	13,10	

Graf 7: „Vidíte někdy v prostorách fakulty projevy intimity mezi gay/lesbickými páry?“

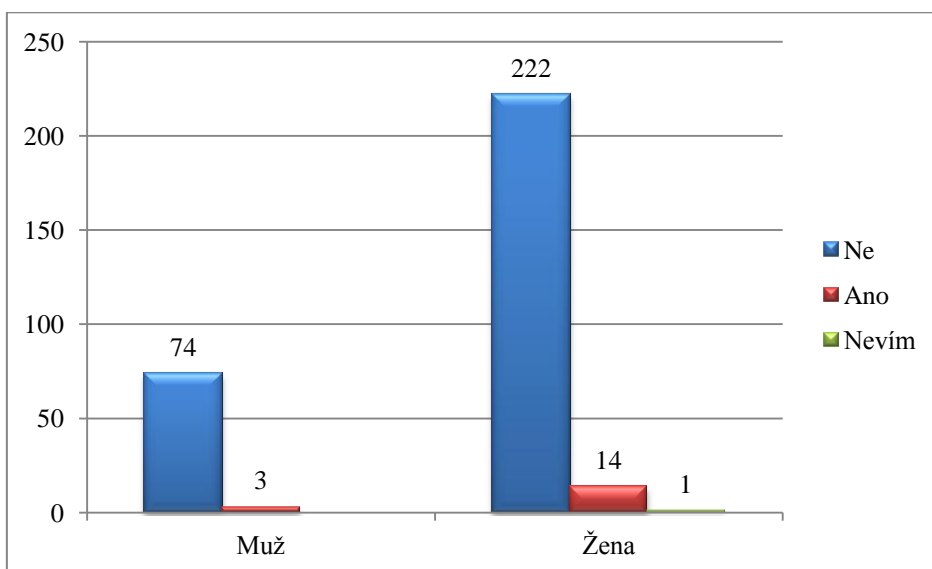

Otázka č. 5 se dotazovala, zda se studenti a studentky vyhýbají kontaktu s určitými studenty a studentkami kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci. Odpovědi jsou zaznamenány v Tabulce č. 22 (a Grafu č. 8), ze které lze vyčíst, že většina studujících (94,3 %) odpověděla na tuto otázku záporně. Pouze jedna studentka nebyla schopná odpovědět, zbylí 3 studenti a 14 studentek odpovědělo kladně.

Tabulka č. 22: „Vyhýbáte se kontaktu s určitými studenty/studentkami kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	3	74	0	77
	(%)	3,90	96,10	0	
Studentka	(N)	14	222	1	237
	(%)	5,91	93,67	0,42	
Celkem	(N)	17	296	1	314
	(%)	5,40	94,30	0,30	

Graf 8: „Vyhýbáte se kontaktu s určitými studenty/studentkami kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci?“

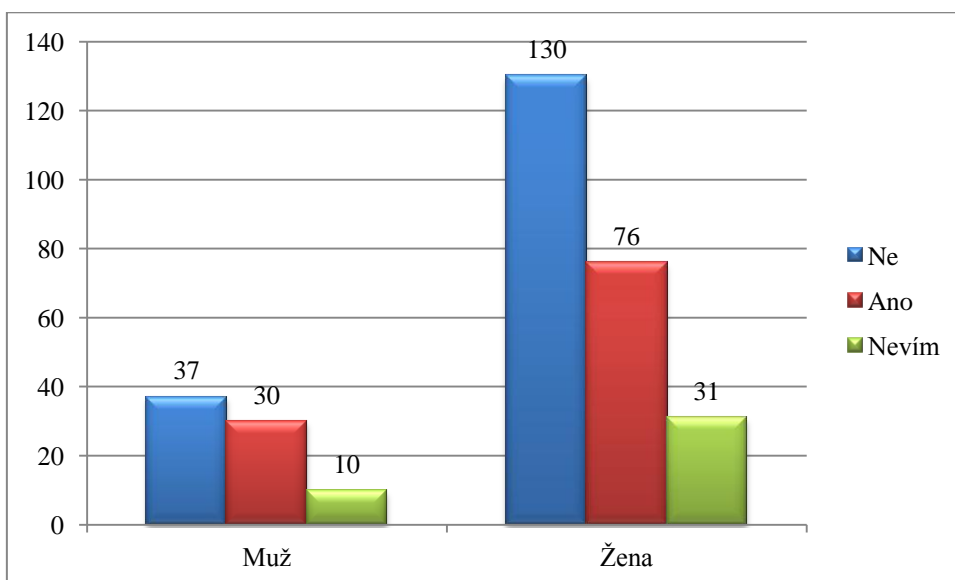

Pomocí další otázky jsem se snažila zjistit, zda se studenti a studentky v prostředí fakulty setkávají s hanlivými výrazy označujícími neheterosexuální osoby, např. „buzna“, „teplouš“, apod. Třetina studujících (30 studentů a 76 studentek) v tomto případě odpověděla kladně, že takovéto výrazy na fakultě slýchává. O něco málo více než polovina studujících (53,2 %) odpověděla záporně. (viz Tabulka č. 23 a Graf č. 9)

Tabulka č. 23: „Setkáváte se v prostředí fakulty s hanlivými výrazy jako ,teplouš‘, ,buzna‘, ,buzerantka‘ atd.?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	30	37	10	77
	(%)	38,96	48,05	12,99	
Studentka	(N)	76	130	31	237
	(%)	32,07	54,85	13,08	
Celkem	(N)	106	167	41	314
	(%)	33,76	53,18	13,06	

Graf 9: „Setkáváte se v prostředí fakulty s hanlivými výrazy jako ‚teplouš‘, ‚buzna‘, ‚buzerantka‘ atd.?“

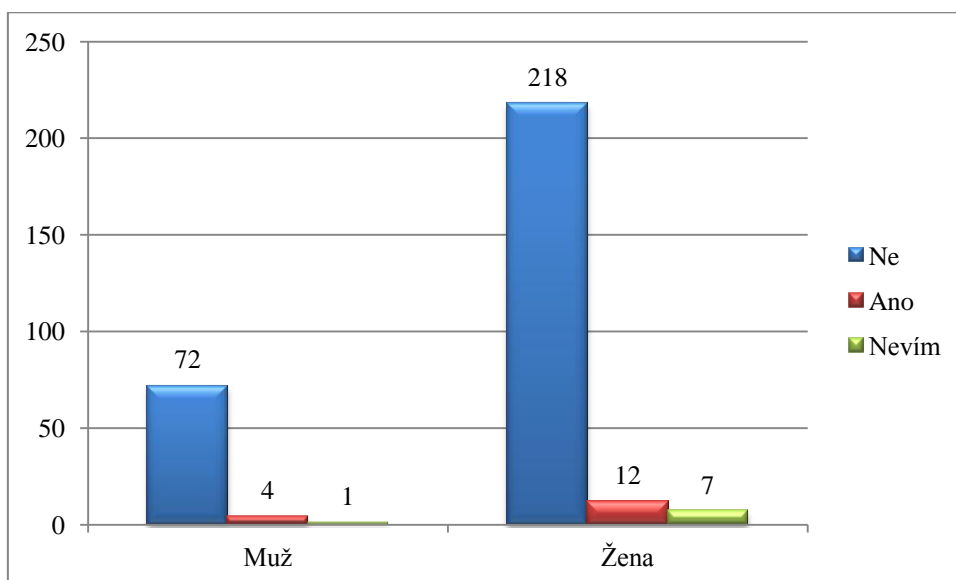

Na otázku „Setkal/a jste se po čas Vašeho studia na FHS se studentem/studentkou, který/á by byl/a vyloučen/a z kolektivu kvůli jeho/její domnělé neheterosexuální orientaci?“ odpověděla většina studujících (92,4 %) záporně. Kladně odpověděli 4 studenti a 12 studentek. (viz Tabulka č. 24 a Graf č. 10)

Tabulka č. 24: „Setkal/a jste se po čas Vašeho studia na FHS se studentem/studentkou, který/á by byl/a vyloučen/a z kolektivu kvůli jeho/její domnělé neheterosexuální orientaci?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	4	72	1	77
	(%)	5,19	93,51	1,30	
Studentka	(N)	12	218	7	237
	(%)	5,06	91,98	2,96	
Celkem	(N)	16	290	8	314
	(%)	5,10	92,35	2,55	

Graf 10: „Setkal/a jste se po čas Vašeho studia na FHS se studentem/studentkou, který/á by byl/a vyloučen/a z kolektivu kvůli jeho/její domnělé neheterosexuální orientaci?“

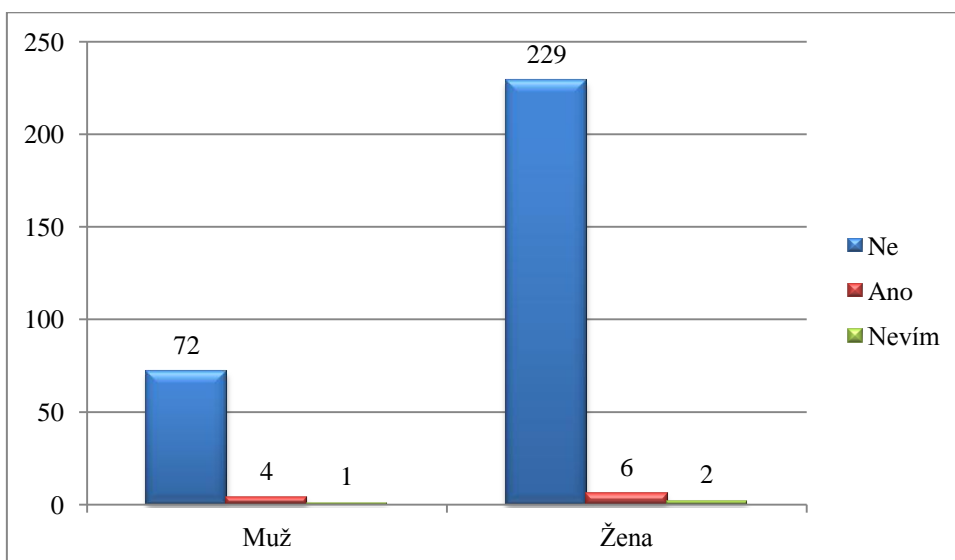

Osmá otázka se zaměřovala na verbální obtěžování studentek a studentů kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci, a zda se studující s tímto negativním jevem na fakultě někdy setkávají. Jak je vidět v Tabulce č. 25 většina (95,9%) studentů a studentek na tuto otázku odpověděla záporně. Kladně odpověděli 4 studenti a 6 studentek. Grafické znázornění pak nabízí Graf č. 11.

Tabulka č. 25: „Byl/a jste po čas Vašeho studia na FHS svědkem verbálního obtěžování studenta/studentky kvůli jeho/její domnělé neheterosexuální orientaci?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	4	72	1	77
	(%)	5,19	93,51	1,30	
Studentka	(N)	6	229	2	237
	(%)	2,53	96,62	0,85	
Celkem	(N)	10	301	3	314
	(%)	3,18	95,86	0,96	

Graf 11: : „Byl/a jste po čas Vašeho studia na FHS svědkem verbálního obtěžování studenta/studentky kvůli jeho/její domnělé neheterosexuální orientaci?“

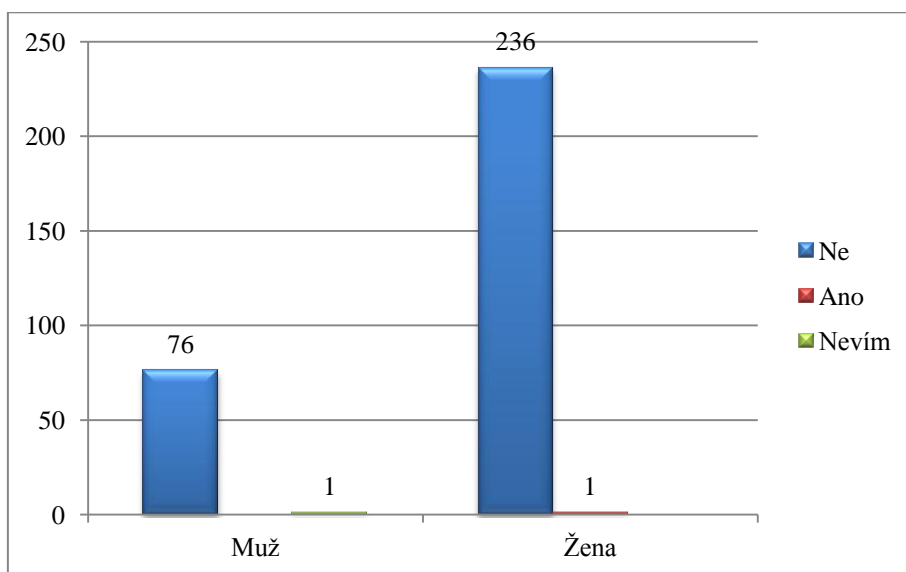

Na otázku, zda se studující někdy setkali s fyzickým obtěžováním jiného studenta či studentky kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci, odpovídala naprostá většina (99,4%) studentů záporně (viz Tabulka č. 26 a Graf č. 12). Pouze jedna studentka odpověděla kladně a jeden student nebyl schopen odpovědět.

Tabulka č. 26: „Byl/a jste po čas Vašeho studia na FHS svědkem fyzického obtěžování studenta/studentky kvůli jeho/její domnělé neheterosexuální orientaci?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	0	76	1	77
	(%)	0	98,70	1,30	
Studentka	(N)	1	236	0	237
	(%)	0,42	99,58	0	
Celkem	(N)	1	312	1	314
	(%)	0,30	99,40	0,30	

Graf 12: „Byl/a jste po čas Vašeho studia na FHS svědkem fyzického obtěžování studenta/studentky kvůli jeho/její domnělé neheterosexuální orientaci?“

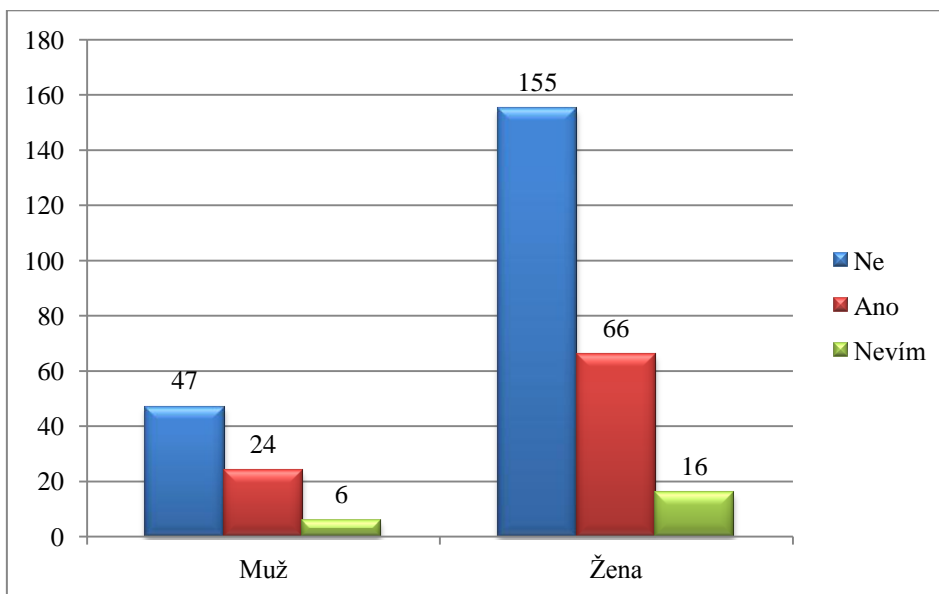

Předposlední otázka zjišťovala, zda se studenti a studentky v prostředí fakulty setkávají s vtipkováním na adresu jejich spolužáků a spolužákyň kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci. Z Tabulky č. 27 (a Grafu č. 13) můžeme vyčíst, že nadpoloviční většina odpovědí (64,3%) byla záporná. Trochu zarážející ale je, že více než čtvrtina studujících (28,7%) odpověděla, že se s takovým chováním na fakultě už někdy setkala. Zbýlých 7% studujících nedokázalo odpovědět.

Tabulka č. 27: „Zaslechl/a jste po čas Vašeho studia na FHS studující vtípkovat o spolužácích/spolužačkách kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	24	47	6	77
	(%)	31,17	61,04	7,79	
Studentka	(N)	66	155	16	237
	(%)	27,85	65,40	6,85	
Celkem	(N)	90	202	22	314
	(%)	28,70	64,30	7	

Graf 13: „Zaslechl/a jste po čas Vašeho studia na FHS studující vtipkovat o spoluzácích/spolužačkách kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci?“

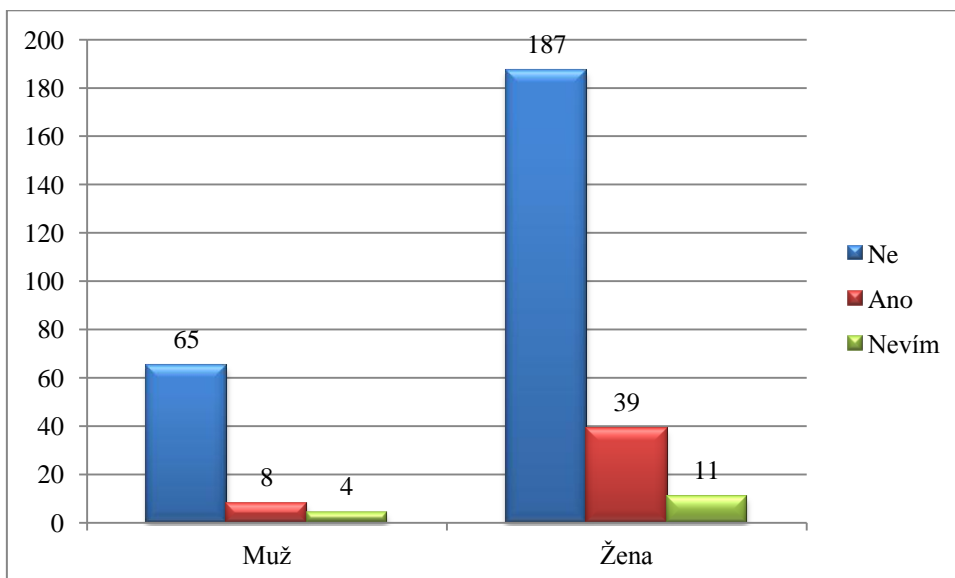

Poslední otázka se zaměřovala na přednášející působící na FHS. Většina studujících nepotvrdila, že by byla někdy svědkem nevhodných narážek na chování neheterosexuálních osob ze strany přednášejících. S otázkou souhlasilo 8 studentů a 39 studentek (viz Tabulka č. 28 a Graf č. 14).

Tabulka č. 28: „Byl/a jste po čas Vašeho studia na FHS svědkem nevhodných narážek na chování neheterosexuálních osob ze strany přednášejících?“

		Ano	Ne	Nevím	Celkový součet
Student	(N)	8	65	4	77
	(%)	10,39	84,42	5,19	
Studentka	(N)	39	187	11	237
	(%)	16,64	78,90	4,64	
Celkem	(N)	47	252	15	314
	(%)	15	80,20	4,80	

Graf 14: „Byl/a jste po čas Vašeho studia na FHS svědkem nevhodných narážek na chování neheterosexuálních osob ze strany přednášejících?“

3.11 Diskuze výsledků

V rámci diskuze chci shrnout výsledky svého šetření, případně je porovnat s výsledky podobně zaměřených výzkumů.

Na základě teoretických východisek jsem v empirické části práce formulovala tři výzkumné otázky a jim odpovídající hypotézy. V první části dotazníku jsem zjišťovala postoje studentů a studentek FHS UK ke gayům, lesbám a bisexuálním a transgender osobám prostřednictvím 20-ti položkové postojové škály. První výzkumná otázka zjišťovala, zda má gender vliv na postoje studentů a studentek FHS UK k LGBT osobám. Předchozí výzkumy zaměřené na tuto otázku, např. výzkum Kitea a Whitelyho z roku 1996 (in Herek, 1998a) nebo průzkum veřejného mínění ohledně tolerance k vybraným skupinám obyvatel v České republice z února 2015 (CVVM, 2015) hovoří o větší toleranci žen. I můj výzkum potvrdil význam genderu na postoje k LGBT osobám a hypotéza *H₁ Studentky budou ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než studenti* byla shledána platnou.

Druhá výzkumná otázka se týkala vlivu víry na postoje studentů a studentek FHS UK k LGBT osobám. Byla stanovena hypotéza *H₂ Studenti/ky bez náboženského vyznání budou ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než věřící studenti/ky*, která se analýzou rovněž potvrdila. Výsledek se shoduje se zjištěními dostupných výzkumů, které zkoumaly vliv víry na postoje k homosexualitě (např. Janošová, 2000; CVVM, 2014).

Poslední výzkumná otázka se týkala vlivu velikosti místa bydliště na postoje studentů a studentek FHS k LGBT osobám. Pro tuto otázku byla formulována hypotéza *H₃ Studenti/ky pocházející z větších měst budou ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než studenti/ky pocházející z menších měst/vesnic*. Hypotéza nebyla v tomto případě analýzou potvrzena, na rozdíl od výsledku jiných výzkumů (například Britton 1990, in Herek, 1998a), které hovoří o větší toleranci lidí pocházejících z větších měst.

V rámci doplňkových analýz jsem chtěla poukázat na rozdíly v hodnoceních výroků o gayích, lesbách a bisexuálních a transsexuálních osobách. Přestože moje škála nebyla sestavena tak, abych mohla přímo hodnotit rozdíly v postojích ke zmíněným skupinám, přišlo mi zajímavé podívat se, která z nich celkově dosáhla nejvíce bodů a které nejméně, přičemž méně bodů značilo větší toleranci. Nejhuře (tj. =dosáhly nejvíce bodů) hodnocené byly výroky o transsexuálních osobách. Nelze s jistotou říct, zda je to vlivem toho,

že studenti a studentky FHS UK jsou proti této skupině nejméně tolerantní, protože důvodem může být i znění daných výroků. V komentářích byl například často zmiňován problém s výrokem „Příliš by mi nevadilo, kdybych zjistil/a, že můj bratr je transsexuál“. Několik studentů a studentek napsalo, že jim nevadí transsexuálové, ale nechtěli by, aby byl jejich bratr transsexuál, protože by z toho pro něj plynulo mnoho problémů. Pokud tedy s tímto výrokem nesouhlasili, mohlo to přispět k vyššímu celkovému skóre, kterého dosáhly výroky o transsexuálních osobách. Dále byly méně tolerantně hodnocené výroky o bisexuálních osobách. V komentářích jsem se například u jedné studentky dočetla, že jí vadí mnohem víc než ostatní skupiny, protože ji připadají jako lidé, „kteří nevědí, co chtějí“. Jiná studentka zmínila, že má pocit, že se lidé označují za bisexuály a bisexuálky, „aby byli zajímavější“, a proto má s touto skupinou problém. Podle mého názoru jsou bisexuální osoby skupinou, o které se v dnešní době příliš nemluví, a proto možná mnoho lidí stále neví, jak se k ní postavit. Podle Herekových výzkumů jsou muži méně tolerantní k bisexuálním mužům než bisexuálním ženám a ženy jsou méně tolerantní k bisexuálním osobám (bez ohledu na pohlaví) než ke gayům a lesbám. (Herek, 2002b) Důvodem vyššího dosaženého počtu bodů, ale samozřejmě i v tomto případě může být znění výroků. Nejtolerantnější (tj. =získaly nejméně bodů) byly hodnocené výroky o lesbách. Z výzkumů, které už byly v minulosti provedené (např. Herek, 2002a; Ratcliff, Lassiter, Markman & Snyder, 2006) usuzují, že je to vlivem toho, že u žen nebývá rozdíl v postojích ke gayům a lesbám signifikantní, ale muži jsou obecně více tolerantní k lesbám než ke gayům.

Dále jsem se prostřednictvím druhé části dotazníků a mnou formulovaných otázek snažila zjistit, zda se studentky a studenti FHS UK setkávají na půdě fakulty s nějakými projevy heterosexismu. Respondentů a respondentek jsem se nejdříve zeptala, zda si někdy v rámci studia zapsali nějaký předmět týkající se sexuality a zda si myslí, že fakulta nabízí dostatečný počet takovýchto předmětů. V rámci studia na Fakultě humanitních studií si student/ka může libovolně volit předměty podle svých zájmů a některým oblastem a tématům se tak můžu naprosto vyhnout. Z toho, že necelá polovina dotázaných odpověděla, že si takový předmět už někdy zapsala, můžeme tedy usuzovat i to, že je takové téma zajímavé a chtějí se v něm více vzdělávat. Dle výsledků výzkumu si takové předměty častěji zapisovaly studentky, kterých kladně odpovědělo téměř 56% z celkového počtu. V případě studentů si takový typ předmětů během svého studia zapsalo jen 26% z celkového počtu dotázaných. Téma sexuality se okrajově objevuje hned v několika předmětech, které jsou momentálně nabízeny, ale výhradně se sexualitě věnuje pouze

předmět Lidská sexualita, což může být důvod, proč téměř polovina dotázaných nesouhlasila s tím, že by fakulta nabízela dostatečný počet předmětů zabývajících se tímto tématem. V komentářích pak několikrát zazněl názor, že takovýto předmět o homosexualitě a ostatních sexualitách by měla fakulta nabízet více a upozorněna jsem byla i na fakt, že někteří studenti a studentky si takový předmět nikdy nezapsali z kapacitních důvodů, nikoli z důvodu nezájmu o ně.

Překvapivé pro mne bylo zjištění, že pouze 10 studentů a 33 studentek z celkového počtu 314 dotázaných studujících znalo nějaké studentské organizace sdružující lesby, gaye, bisexuální a transsexuální osoby a jejich činnost na Karlově univerzitě. V rámci Karlovy univerzity přitom od roku 2010 působí spolek Charlie, zaměřený na gay, lesbické, bisexuální, asexuální a transgender studující, jehož hlavním posláním je „zkvalitňování života nejen této skupiny, ale celé akademické obce a společnosti, prostřednictvím probouzení vzájemného respektu“. (Charlie, 2015) Očekávala jsem, že studenti a studentky humanitních studií budou o této organizaci vědět a že mnoho z nich bude možná i jejími členy. Výsledky výzkumu však mé předpoklady zcela vyvrací.

Zajímalo mě také, zda se studenti a studentky v prostředí fakulty setkávají s projevy intimity mezi gay nebo lesbickými páry. LGBT lidé patří do tzv. neviditelné menšiny, takže pokud chtějí, mohou svoji skutečnou sexuální orientaci zatajit a odhalit ji pouze v některých bezpečných situacích. To, že většina dotázaných odpověděla, že se s takovým chováním na fakultě neseťkává, může mít mnoho důvodů, ale jedním z nich by mohlo být i to, že se LGBT studenti a studentky v prostředí fakulty necítí dost bezpečně na to, aby veřejně projevovali své city. Na to navazovala otázka, zda se studenti a studentky vyhýbají některým svým spolužákům a spolužačkám kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci. Pokud se někdo někomu snaží vyhýbat, jde o záměrné a vědomé jednání, tedy o formu mikroútoků podle teorie mikroagresí. Poměrně překvapivě odpovědělo kladně čtrnáct studentek a tři studenti.

Naopak mě nepřekvapilo, když třetina studujících vypověděla, že se na fakultě setkává s hanlivými výrazy pro neheterosexuální osoby jako např. „buzna“ nebo „teplouš“. Tyto výrazy jsou v dnešní době v každodenních interakcích používány zcela běžně a často ani není jejich účelem urážet členy LGBT menšiny, a proto bývají přehlíženy a mylně vnímány jako neškodné. To potvrzují i výsledky některých výzkumů provedených mezi žáky středních škol (O’Higgins-Norman, 2009; Taylor & Peter, 2011), v nichž

nadpoloviční většina dotázaných vypověděla, že se denně setkává s takovým typem nadávek, zároveň je ale většina z nich považovala pouze za legraci.

Výskyt fyzického obtěžování LGBT osob v prostředí fakulty byl naprostou většinou vyloučen. Podobně většina studujících nesouhlasila s tím, že by se na fakultě setkávala s verbálním obtěžováním LGBT studentů a studentek, přestože třetina souhlasila s tím, že na fakultě slýchává hanlivé výrazy k označení LGBT osob a čtvrtina v jedné z následujících otázek vypověděla, že se setkává s vtipkováním na adresu některých osob kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci. Z toho by se dalo usoudit, že studenti a studentky používají výrazy jako „teplouš“ spíše z legrace nebo v situacích, kdy si neuvědomují, že by tím mohli někoho ponížit a tím mu ublížit. S přihlédnutím k teorii o mikroagresích bychom mohly tedy konstatovat, že studenti a studentky FHS UK se dopouští mikrourážek, protože není jejich úmyslem ublížit někomu na základě jejich sexuální orientace, spíše než mikroútoků, které se přímo a vědomě snaží někoho ponížit a ranit ho. Jedna studentka navíc v komentářích zmínila, že takovéto vtipné poznámky o neheterosexuálních spolužácích slýchává hlavně od svého neheterosexuálního kolegy. S nevhodnými narážkami na chování neheterosexuálních osob ze strany přednášejících se setkala pětina studentů a studentek, což je poměrně nečekaně vysoký počet. V komentářích jedna studentka sdělila svůj zážitek z kolokvia, „na kterém se ji nejmenovaná přednášející svěřila, že se štítí homosexuálů a neví, jak se k nim chovat, protože ji to přijde naprosto nepřírozené“. Přestože mikroagresí se často dopouští dobře smýšlející lidé, pro oběti to má vždy negativní důsledky. Mikroagrese, ty vědomé i nevědomé, zkrátka vytváří nepřátelské a nepřívětivé prostředí a je potřeba je eliminovat. Prvním krokem k jejich odstranění je učinit tento problém viditelným. Fakulta by měla demonstrovat, že podporuje rovnost všech a zakazuje diskriminaci na základě sexuální orientace a genderu, mohla by také upozornit na problém sexuální předsudečnosti a mikroagresí skrze různé přednášky a debaty. Dále je pak na všech, studujících i zaměstnancích fakulty, aby provedli určitou sebereflexi, zamysleli se nad svým jednáním a pokusili se zvýšit vzájemný respekt a pochopení.

4. Závěr

Má práce na téma „Heterosexismus a předsudky vůči sexualitě: zkušenosti studujících na FHS UK“ měla za cíl především blíže představit pojem heterosexismus a předsudky vůči sexualitě a zjistit, zda se projevy tohoto fenoménu objevují mezi studenty a studentkami Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

Teoretická část se věnovala hlavně popsání pojmů homofobie a heterosexismus. Nejprve jsem se zabývala termínem homofobie, který je u nás v současné době nejrozšířenější, přestože má mnoho nedostatků, na které se práce snažila poukázat. Tento pojem jsem dále kritizovala prostřednictvím termínů heterosexismus a předsudky vůči sexuální orientaci, které podle mě mnohem lépe popisují tento společenský fenomén. Podrobně jsem se také věnovala faktorům, které je mohou ovlivňovat. Zaměřila jsem se především na faktory klíčové pro můj výzkum, tedy gender, víru a velikost místa bydliště. Ty jsem popsala na základě výsledků jiných dostupných výzkumů, které už byly v této oblasti v minulosti provedeny. V závěru této části jsem poté zmínila koncept mikroagresí, který navazuje na téma předsudků a vysvětluje, jakého jednání se lidé pod jejich vlivem mohou dopouštět.

Na základě teoretických východisek jsem v empirické části práce formulovala tři výzkumné otázky a jim odpovídající hypotézy, které jsem zkoumala prostřednictvím kvantitativního výzkumu. Jako výzkumnou strategii jsem zvolila online dotazníkové šetření. V rámci analýzy se mi podařilo zodpovědět všechny výzkumné otázky a potvrdit či zamítnout formulované hypotézy. Potvrdilo se, že podobně jako v jiných výzkumech, jsou studentky ve svých postojích k LGBT osobám tolerantnější než studenti a že věřící studenti a studentky jsou méně tolerantní než nevěřící studující. Naopak se nepotvrdil vliv velikosti místa bydliště na postoje studujících.

Situaci na fakultě bych vyhodnotila kladně, přesto je určitě nadále co zlepšovat. Studující se v prostředí fakulty nesečkávali s fyzickým ani verbálním obtěžováním svých LGBT kolegů a kolegyně, ani s jejich vyloučením z kolektivu. Ovšem občas se někteří dopouští tzv. mikroagresí, když vtipkují o LGBT osobách a užívají mezi sebou hanlivé výrazy označující neheterosexuální osoby, což můžeme označit za mikrourážky. Jistě by bylo vhodné, aby se více do povědomí studujících dostaly spolky sdružující LGBT studenty a studentky, protože většina studujících v době výzkumu žádné neznala. Fakulta by také mohla do budoucna nabízet více předmětů zabývajících se sexualitou, protože

téměř polovina studentů si nemyslí, že je současná nabídka takovýchto předmětů dostatečná. Bylo by skvělé, kdyby fakulta nabízela přímo předmět zabývající se předsudky vůči neheteronormativním sexualitám a mikroagresemi, protože jediný způsob, jak mikroagresím předcházet, je upozornit na jejich existenci, jelikož často se jich lidé dopouští nevědomě, a učinit je tak viditelnými. Jak studenti a studentky, tak fakulta, hrají roli a jsou zodpovědní za to, aby byla fakulta bezpečným místem pro každého.

Dá se říct, že výsledky mého výzkumu splnily svůj cíl, protože potvrdily či zamítly formulované hypotézy, a poskytly pohled na situaci na fakultě. Jsem si však vědoma, že je výzkum limitován několika skutečnostmi. V první řadě je to nedostatečná reprezentativnost vzorku, kvůli které nemůžeme výsledky zobecňovat. Dále musím vzít v potaz i jistou homogenitu vzorku, který se skládá pouze ze studentů a studentek jedné fakulty. Respondenti a respondentky také nemuseli vždy pravdivě odpovědět na otázky v dotazníku, nebo mohlo dojít k nepochopení některých jeho formulací. Přesto myslím, že výsledky mého výzkumu nejsou zcela bezvýznamné. Mohou posloužit jako podklad pro další rozsáhlejší výzkumy nebo bakalářské práce. Určitě by bylo zajímavé porovnat výsledky tohoto výzkumu s výsledky z jinak zaměřených fakult.

5. Použitá literatura

- Bohdálek, M. (2010), Zapomenuté oběti – Projekt výzkumu násilí z nenávisti v ČR, In kolektiv autorů, *Zapomenuté oběti. Násilí z nenávisti a poradenství pro jeho oběti v ČR*. Praha: Foundation „Remembrance, Responsibility and Future“, Kulturbüro Sachsen e. V., In IUSTITI
- Bostwick, W., Hequembourg, A., (2014), ‘Just a little hint’: bisexual-specific microaggressions and their connection to epistemic injustices, *Culture, Health & Sexuality*, 16(5), str. 488–503
- Červenková, (2002a), Důsledky homofobie a heterosexizmu, In Ondrisová, S., Šípošová, M., Červenková, I., Jójárt, P. a Bianchi, G. *Neviditelná menšina: Čo (ne)vieme o sexuálnej orientácii*. Bratislava: Nadácia Občan a demokracia, str. 74–77
- Červenková, (2002b), Důsledky homofobie a heterosexizmu, In Ondrisová, S., Šípošová, M., Červenková, I., Jójárt, P. a Bianchi, G. *Neviditelná menšina: Čo (ne)vieme o sexuálnej orientácii*. Bratislava: Nadácia Občan a demokracia, str. 78–82
- Českobratrská církev evangelická (2006). *Problematika homosexuálních vztahů*. Praha: Českobratrská církev evangelická, 55 str.
- Disman, M. (2002), *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Praha: Karolinum
- Gavora, P. (2010), *Úvod do pedagogického výzkumu*, Brno: Paido
- Goffman, E., (2003), *Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity*. Praha: Sociologické nakladatelství
- Hayes, N. (1998) *Základy sociální psychologie*, Praha: Portál
- Herek, G. M. (1988), Heterosexuals’ attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences, *The Journal of Sex Research*, 25 (4), 451–477
- Herek, G. M. (1998b). The Attitudes Toward Lesbians and Gay Men (ATLG) scale. In C. M. Davis, W. L. Yarber, R. Bauserman, G. Schreer, & S.L. Davis (Eds.), *Handbook of sexuality-related measures*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, str. 392–394,
- Herek, G. M. (1998a), *Stigma and sexual orientation: Understanding prejudice against lesbians, gay men, and bisexuals*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications
- Herek, G. M. (2002a), Gender gaps in public opinion about lesbians and gay men, *Public Opinion Quarterly*, 66 (1), str. 40–66
- Herek, G. M. (2002b), Heterosexuals' attitudes toward bisexual men and women in the United States, *Journal of Sex Research*, 39 (4), 264–274.
- Herek, G. M. (2004), Beyond "homophobia": Thinking about sexual stigma and prejudice in the twenty-first century, *Sexuality Research and Social Policy*, 1(2), str. 6-24

- Herek, G. M. (2009a). Sexual prejudice. In T. Nelson (Ed.), *Handbook of prejudice*, New York: Psychology Press, str. 441–467
- Herek, G. M. (2009b). Sexual stigma and sexual prejudice in the United States: A conceptual framework. In D. A. Hope (Ed.), *Contemporary perspectives on lesbian, gay & bisexual identities: The 54th Nebraska Symposium on Motivation*, New York: Springer, str. 65–111
- Hill, D., Willoughby, B. (2005), The Development and Validation of the Genderism and Transphobia Scale, *Sex Roles*, 53 (7/8), str. 531–544
- Hochstein, D. D. (2008). Homosexuality in Christianity, In Greenberg, Y. K. (Ed.). *Encyclopedia of love in world religions*. Santa Barbara, Calif.: ABC CLIO, str. 305–306
- Jagose, A. (2004). Limity identity. In J. Cviková, J. Juráňová, A. Daučíková & Ľ. Kobová (Eds.), *Lesby-by-by : aspekty politiky identít*, Bratislava: ASPEKT, str. 353-366
- Janošová, P. (2000), *Homosexualita v názorech súčasnej spoločnosti*, Praha: Karolinum
- Katechizmus Katolíckej cirkve (1995), Praha: Zvon
- Kubátová, H. (2010), *Sociologie životního způsobu*, Praha: Grada
- Nadal, K. L., Issa, M., Leon, J., Meterko, V., Wideman, M., Wong, Y., (2011): Sexual Orientation Microaggressions: “Death by a Thousand Cuts” for Lesbian, Gay, and Bisexual Youth, *Journal of LGBT Youth*, 8(3), str. 234–259
- Nadal, K. L., Rivera, D. P., & Corpus, M. J. H. (2010), Sexual orientation and transgender microaggressions in everyday life: Experiences of lesbians, gays, bisexuals, and transgender individuals, In D. W. Sue (Ed.), *Microaggressions and Marginality: Manifestation, Dynamics, and Impact*, New York: Wiley, str. 217–240
- Nadal, K. L., Skolnik, A., Wong, Y. (2012), Interpersonal and systemic microaggressions: Psychological impacts on transgender individuals and communities, *Journal of LGBT Issues in Counseling*, 6(1), str. 55–82
- Norton, A. T., & Herek, G. M. (2013), Heterosexuals' attitudes toward transgender people: Findings from a national probability sample of U.S. adults, *Sex Roles*, 68, str. 738–753
- O'Higgins-Norman, J. (2009), Still Catching up: Schools, Sexual Orientation and Homophobia in Ireland, *Sexuality And Culture*, 13 (1), str. 1–16
- Ondrisová, S. (2002a). Homofóbia a heterosexizmus: postoje ku gejom, lesbickým ženám a bisexuálom. In Ondrisová, S., Šípošová, M., Červenková, I., Jójárt, P. a Bianchi, G., *Neviditeľná menšina: Čo (ne)vieme o sexuálnej orientácii*, Bratislava: Nadácia Občan a demokracia, str. 33–46
- Ondrisová, S. (2002b). Sexuálna orientácia. In Ondrisová, S., Šípošová, M., Červenková, I., Jójárt, P. a Bianchi, G., *Neviditeľná menšina: Čo (ne)vieme o sexuálnej orientácii*, Bratislava: Nadácia Občan a demokracia, str. 15–23

Prati, G., Pietrantonio, L., & D'Augelli, A. R. (2011). Aspects of homophobia in Italian high schools: Students' attitudes and perceptions of school climate. *Journal of Applied Social Psychology*, 41

Procházka, I., (2002), *Coming out: průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe*. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR

Ratcliff, J.J., Lassiter, G.D., Markman, K.D., & Snyder, C.J., (2006), Gender differences in attitudes toward gay men and lesbians: The role of motivation to respond without prejudice, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33, str. 1325–1338

Ryan, C., Rivers, I., (2003), Lesbian, gay, bisexual and transgender youth: victimization and its correlates in the USA and UK, *Culture, health and sexuality*, Vol. 5, No. 2. str. 103–119.

Sands, K. (2007). Homosexuality, Religion, and the Law, In Siker, J. S. (Ed.). *Homosexuality and religion : an encyclopedia*. Westport, Conn.: Greenwood Press, str. 5–18

Shelton, K., Delgado-Romero, E. A. (2011), Sexual orientation microaggressions: the experience of lesbian, gay, bisexual, and queer clients in psychotherapy, *Journal of Counseling Psychology*, 58(2), str. 210–221

Sue, D.W. (2010), *Microaggressions in everyday life: race, gender, and sexual orientation*, New Jersey: John Wiley & Sons Inc

Šípošová, M. (2002), Gejská, lesbická a bisexuálna mládež. In Ondrisová, S., Šípošová, M., Červenková, I., Jójárt, P. a Bianchi, G. *Neviditeľná menšina: Čo (ne)vieme o sexuálnej orientácii*. Bratislava: Nadácia Občan a demokracia, str. 109–115

Tareen, S. (2008). Homosexuality in Islam, In Greenberg, Y. K. (Ed.). *Encyclopedia of love in world religions*. Santa Barbara, Calif.: ABC CLIO, str. 308–309

Taylor, C., Peter, T. (2011), *Every class in every school: The final report on the first national climate survey on homophobia, biphobia, and transphobia in Canadian schools*, Toronto: EGALÉ Canada Human Rights Trust

Weiss, P., Zvěřina, J. (2001) *Sexuální chování obyvatel České republiky*, Praha: Portál

5.1 Internetové zdroje

Beňová, K. et al., *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, [online], 2007, [cit. 2014-05-28]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/sexualni-mensiny/CZ_analyza_web.pdf>

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR [CVVM]: *Tolerance k vybraným skupinám obyvatel – únor 2015*, Naše společnost [online], Tisková zpráva, 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z <<http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/tolerance-k-vybranym-skupinam-obyvatel-unor-2015>>

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR [CVVM]: *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů - červen 2014*, Naše společnost [online], Tisková zpráva, 2014 [cit. 2014-11-27]. Dostupné z <<http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/postoje-verejnosti-k-pravum-homosexuvalu-cerven-2014>>

Evropský parlament, *Homofobie v Evropě*, [online] 20. 7. 2006. [citováno 2014-07-25], Dostupné z <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0018+0+DOC+XML+V0//CS>>

FRA – Agentura Evropské unie pro základní práva, *Homofobie a diskriminace na základě sexuální orientace a pohlavní identity v členských státech Evropské unie* [online], 2009a [cit. 2014-05-27]. Dostupné z <fra.europa.eu/sites/default/files/fra-hdgso-report-part2_cs.pdf>

FRA – Agentura Evropské unie pro základní práva, *The social situation concerning homophobia and discrimination on grounds of sexual orientation in Czech Republic* [online], 2009b [cit. 2014-05-28]. Dostupné z <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/369-FRA-hdgso-part2-NR_CZ.pdf>

Charlie, *Charlie, z.s. – Queer spolek UK*. [online], 2015 [cit. 2015-03-03], Dostupné z: <<http://www.charlie.li/o-nas>>

International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD-10), kapitola 5., *Duševní poruchy a poruchy chování*, diagnóza č. F66.1 [online] 2010 [citováno 2014-07-25], Dostupné z <<http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2010/en#/F66.1>>

Pechová, O., *Diskriminace na základě sexuální orientace* [online], E-psychologie 3(3), str. 1-16, 2009 [cit. 2014-05-27]. Dostupný z <<http://e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf>>.

Pechová, O., *Homofobie* [online], Bengales, 19. 7. 2005 [cit. 2014-05-28], dostupné z <<http://www.bengales.cz/vedecke-studie/homofobie.html>>

Pechová, O., *Homofobie, heterosexismus, diskriminace sexuálních minorit?*, [online], Praha: Multikulturní centrum, 2007 [cit. 2014-05-28], dostupné z <<http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Homofobie.pdf>>

Smetáčková, Braun, *Homofobie v žákovských kolektivech*, [online], Praha: Úřad vlády České republiky, 2009, str. 9 [cit. 2014-05-28], dostupné z < http://asociaciavp.wbl.sk/prirucka_homofobie.pdf >

6. Přílohy

6.1 Tabulky

Tabulka č. 4:

	v %				
	rozhodně souhlasím	souhlasím	nevím	nesouhlasím	rozhodně nesouhlasím
Lesby jsou nebezpečné pro společnost, protože narušují přirozené rozdíly mezi pohlavími.	1	1	2	32	64
To, že je někdo lesbou, by v žádném případě nemělo být důvodem pro diskriminaci v zaměstnání.	79	16	2,5	2	2,5
Rostoucí počet leseb značí úpadek společenské morálky.	1	4	8	28	59
Být lesbou samo o sobě není problém. Problém z toho dělá společnost.	35	46	12	5	2
Lesby ohrožují základní instituce naší společnosti.	1	3	7	34	55
Gay páry by měly mít možnost adoptovat děti stejně jako heterosexuální dvojice.	33	34	17	11	5
Gayům by nemělo být dovoleno učit na školách.	3	3	2	21	71
Pokud muž cítí sexuální náklonnost k jinému muži, měl by dělat vše pro to, aby tuto náklonnost překonal.	1	1	11	38	49
Sex mezi dvěma muži je úplně špatný.	2	3	10	36	49
Představa manželství dvou mužů mi přijde absurdní.	3	9	6	35	47
Bisexualita je pouze jiný druh životního stylu, který by neměl být odsuzován.	35	45	9	8	3
Bisexualita je podřadná forma sexuality.	2	7	12	42	37
Být bisexuální je hřích.	2	2	5	27	64
Myslím, že bisexuální muži a ženy jsou odporní.	1	2	5	31	61
Bisexualita je přirozenou formou lidské sexuality.	26	33	22	15	3
Transsexuální osoby prostě nezapadají do naší společnosti.	3	23	16	38	20
Transsexuální osoby jsou nemocné.	2	8	17	36	37
Příliš by mi nevadilo, kdybych zjistil/a, že můj bratr je transsexuál.	20	31	27	17	5
Být transsexuálem/kou je zvrácenost.	2	6	13	37	42
Je dobře, že zdravotní péče o transsexuální osoby je v ČR plně hrazena zdravotními pojišťovny.	36	35	21	6	2

N=619

Tabulka č. 4: Ověření shodnosti rozptylů skupiny mužů/žen pomocí F-testu

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
	<i>Studenti</i>	<i>Studentky</i>
Stř. hodnota	39,87952	36,0574
Rozptyl	183,0763	121,7622
Pozorování	166	453
Rozdíl	165	452
F	1,503556	
P(F<=f) (1)	0,000517	
F krit (1)	1,228768	

Tabulka 5: Ověření významnosti rozdílu v postojích k LGBT osobám u skupiny studentů a studentek

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů		
	<i>Studenti</i>	<i>Studentky</i>
Stř. hodnota	39,87952	36,0574
Rozptyl	183,0763	121,7622
Pozorování	166	453
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	250	
t Stat	3,263483	
P(T<=t) (1)	0,000627	
t krit (1)	1,650971	
P(T<=t) (2)	0,001254	
t krit (2)	1,969498	

Tabulka č. 6: Rozdělení respondentů/tek podle toho, zda se hlásí k nějaké víře

	Student	Studentka	Celkem
Věřící	33	71	104
Nevěřící	133	382	515

N=619

Tabulka č. 10: Ověření shodnosti rozptylů skupiny věřících/nevěřících pomocí F-testu

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
	<i>Věřící</i>	<i>Nevěřící</i>
Stř. hodnota	42,57692308	35,97281553
Rozptyl	194,5959671	122,9603491
Pozorování	104	515
Rozdíl	103	514
F	1,582591206	
P(F<=f) (1)	0,000711846	
F krit (1)	1,271035378	

Tabulka č. 11: Ověření významnosti rozdílu v postojích k LGBT osobám u skupiny věřících a nevěřících

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů		
	<i>Věřící</i>	<i>Nevěřící</i>
Stř. hodnota	42,57692308	35,97281553
Rozptyl	194,5959671	122,9603491
Pozorování	104	515
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	131	
t Stat	4,546591929	
P(T<=t) (1)	6,13164E-06	
t krit (1)	1,656568649	
P(T<=t) (2)	1,22633E-05	
t krit (2)	1,978238512	

Tabulka č. 12: Rozdělení respondentů/tek podle velikosti místa bydliště

	Student	Studentka	Celkem
Do 10tis. obyvatel	40	106	146
Nad 10tis. obyvatel	126	347	473

N=619

Tabulka č. 14: Ověření shodnosti rozptylů skupiny studujících z velkých/malých měst pomocí F-testu

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
	<i>Velká m.</i>	<i>Malá m.</i>
Stř. hodnota	36,72727	38,23288
Rozptyl	140,775	140,1385
Pozorování	473	146
Rozdíl	472	145
F	1,004542	
P(F<=f) (1)	0,496023	
F krit (1)	1,257304	

Tabulka č. 15: Ověření významnosti rozdílu v postojích k LGBT osobám u skupiny studujících z malých a velkých měst

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů		
	<i>Velká m.</i>	<i>Malá m.</i>
Stř. hodnota	36,72727	38,23288
Rozptyl	140,775	140,1385
Pozorování	473	146
Společný rozptyl	140,6254	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	617	
t Stat	-1,34104	
P(T<=t) (1)	0,090201	
t krit (1)	1,647327	
P(T<=t) (2)	0,180402	
t krit (2)	1,963816	

Tabulka č. 17: Průměrné skóre na jednu osobu v rámci skupin

	Průměrné skóre za výroky ohledně gayů	Průměrné skóre za výroky ohledně leseb	Průměrné skóre za výroky ohledně bisexuálních osob	Průměrné skóre za výroky ohledně transsexuálních osob	Průměrné skóre za celou škálu
Student (N=166)	10 b.	8,6 b.	9,6 b.	11,7 b.	39,9 b.
Studentka (N=453)	8,5 b.	7,7 b.	9,1 b.	10,7 b.	36,1 b.
Věřící (N=104)	10,2 b.	9 b.	11,1 b.	12,2 b.	42,5 b.
Nevěřící (N=515)	8,6 b.	7,7 b.	8,9 b.	10,8 b.	36 b.
Malé město (N=146)	9,4 b.	8 b.	9,5 b.	11,3 b.	38,2 b.
Velké město (N=473)	8,7 b.	7,9 b.	9,2 b.	10,9 b.	36,7 b.

6.2 Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou Fakulty humanitních studií UK v Praze a obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, který se zabývá mírou heterosexismu a sexuální předsudečnosti u studentů a studentek FHS UK a v instituci jako takové. Dotazník je zcela anonymní a poslouží jako podklad ke zpracování praktické části mé bakalářské práce. Pokud studujete v 1. ročníku, vyplňte, prosím, pouze první část dotazníku zaměřující se na postoje studujících FHS k lesbám, gayům, bisexuálním a transgender osobám. Pokud studujete v 2. - 6. ročníku, vyplňte, prosím, obě části dotazníku – první i druhou část, věnovanou osobním zkušenostem s heterosexismem a sexuálními předsudky v prostředí FHS.

Odpovídejte, prosím, se vši vážností a pravdivě. Předem děkuji za spolupráci a ochotu

---

1. část

Vaše pohlaví: muž – žena

Ve kterém jste ročníku: 1. – 6.

Věk: -

Forma Vašeho studia: prezenční – kombinované

Velikost místa Vašeho bydliště: do 10 tisíc obyvatel – nad 10 tisíc obyvatel

Hlásíte se k nějaké církvi či víře: ano – ne

Do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky:

1. Lesby jsou nebezpečné pro společnost, protože narušují přirozené rozdíly mezi pohlavími.
  - rozhodně souhlasím
  - souhlasím
  - nevím
  - nesouhlasím
  - rozhodně nesouhlasím

2. To, že je někdo lesbou, by v žádném případě nemělo být důvodem pro diskriminaci v zaměstnání.
- rozhodně souhlasím
  - souhlasím
  - nevím
  - nesouhlasím
  - rozhodně nesouhlasím
3. Rostoucí počet leseb značí úpadek společenské morálky.
- rozhodně souhlasím
  - souhlasím
  - nevím
  - nesouhlasím
  - rozhodně nesouhlasím
4. Být lesbou samo o sobě není problémem. Problém z toho dělá společnost.
- rozhodně souhlasím
  - souhlasím
  - nevím
  - nesouhlasím
  - rozhodně nesouhlasím
5. Lesby ohrožují základní instituce naší společnosti.
- rozhodně souhlasím
  - souhlasím
  - nevím
  - nesouhlasím
  - rozhodně nesouhlasím
6. Gay páry by měly mít možnost adoptovat děti stejně jako heterosexuální dvojice.
- rozhodně souhlasím
  - souhlasím
  - nevím
  - nesouhlasím

- rozhodně nesouhlasím
7. Gayům by nemělo být dovoleno učit na školách.
- rozhodně souhlasím
  - souhlasím
  - nevím
  - nesouhlasím
  - rozhodně nesouhlasím
8. Pokud muž cítí sexuální náklonnost k jinému muži, měl by dělat vše pro to, aby tuto náklonnost překonal.
- rozhodně souhlasím
  - souhlasím
  - nevím
  - nesouhlasím
  - rozhodně nesouhlasím
9. Sex mezi dvěma muži je úplně špatný.
- rozhodně souhlasím
  - souhlasím
  - nevím
  - nesouhlasím
  - rozhodně nesouhlasím
10. Představa manželství dvou mužů mi přijde absurdní.
- rozhodně souhlasím
  - souhlasím
  - nevím
  - nesouhlasím
  - rozhodně nesouhlasím
11. Bisexualita je pouze jiný druh životního stylu, který by neměl být odsuzován.
- rozhodně souhlasím
  - souhlasím

- nevím
- nesouhlasím
- rozhodně nesouhlasím

12. Bisexualita je podřadná forma sexuality.

- rozhodně souhlasím
- souhlasím
- nevím
- nesouhlasím
- rozhodně nesouhlasím

13. Být bisexuální je hřích.

- rozhodně souhlasím
- souhlasím
- nevím
- nesouhlasím
- rozhodně nesouhlasím

14. Myslím, že bisexuální muži a ženy jsou odporní.

- rozhodně souhlasím
- souhlasím
- nevím
- nesouhlasím
- rozhodně nesouhlasím

15. Bisexualita je přirozenou formou lidské sexuality.

- rozhodně souhlasím
- souhlasím
- nevím
- nesouhlasím
- rozhodně nesouhlasím

16. Transsexuální osoby prostě nezapadají do naší společnosti.

- rozhodně souhlasím

- souhlasím
- nevím
- nesouhlasím
- rozhodně nesouhlasím

17. Transsexuální osoby jsou nemocné.

- rozhodně souhlasím
- souhlasím
- nevím
- nesouhlasím
- rozhodně nesouhlasím

18. Příliš by mi nevadilo, kdybych zjistil/a, že můj bratr je transsexuál.

- rozhodně souhlasím
- souhlasím
- nevím
- nesouhlasím
- rozhodně nesouhlasím

19. Být transsexuálem/kou je zvrácenost.

- rozhodně souhlasím
- souhlasím
- nevím
- nesouhlasím
- rozhodně nesouhlasím

20. Je dobře, že zdravotní péče o transsexuální pacienty je v ČR plně hrazena zdravotními pojišťovnami.

- rozhodně souhlasím
- souhlasím
- nevím
- nesouhlasím
- rozhodně nesouhlasím

Pokud studujete v 1. ročníku, přeskočte prosím druhou část dotazníku a pokračujte částí *Připomínky a komentáře*.

Pokud studujete v 2. – 6. ročníku, pokračujte druhou částí dotazníku.

---

2. část

1. Zapsal/a jste si někdy během svého studia na FHS předmět týkající se sexuality (např. Lidská sexualita, Úvod do genderových studií, apod.)?
  - ano
  - nevím
  - ne

2. Nabízí podle Vás FHS dostatečný výběr předmětů týkajících se sexuality?
  - ano
  - nevím
  - ne

3. Znáte studentské organizace sdružující lesby, gaye, bisexuální a transgender osoby a jejich činnost na Karlově univerzitě?
  - ano
  - nevím
  - ne

4. Jsou v prostorách fakulty k vidění projevy intimity mezi gay/lesbickými páry?
  - ano
  - nevím
  - ne

5. Vyhýbáte se kontaktu s určitými studenty kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci?
  - ano
  - nevím
  - ne

6. Setkáváte se v prostředí fakulty s pejorativními výrazy jako „teplouš“, „buzna“, „buzerantka“, atd.?
- ano
  - nevím
  - ne
7. Setkal/a jste se po čas Vašeho studia na FHS se studentem, který by byl vyloučen z kolektivu kvůli jeho domnělé neheterosexuální orientaci?
- ano
  - nevím
  - ne
8. Byl/a jste po čas Vašeho studia na FHS svědkem verbálního obtěžování studenta kvůli jeho domnělé neheterosexuální orientaci?
- ano
  - nevím
  - ne
9. Byl/a jste po čas Vašeho studia na FHS svědkem fyzického obtěžování studenta kvůli jeho domnělé neheterosexuální orientaci?
- ano
  - nevím
  - ne
10. Zaslechl/a jste po čas Vašeho studia na FHS studenty vtípkovat o spolužácích kvůli jejich domnělé neheterosexuální orientaci?
- ano
  - nevím
  - ne
11. Byl/a jste po čas Vašeho studia na FHS svědkem nevhodných narážek na chování neheterosexuálních osob ze strany přednášejících?
- ano
  - nevím
  - ne

Zde je prostor pro Vaše osobní připomínky a komentáře, kterými můžete tento dotazník obohatit:

6.3 Anglický originál ATLG škály

Revised Long Versions (ATLG-R)

ATTITUDES TOWARD LESBIANS (ATL-R) SUBSCALE

1. Lesbians just can't fit into our society.
2. A woman's homosexuality should not be a cause for job discrimination in any situation. (Reverse-scored)
3. Female homosexuality is bad for society because it breaks down the natural divisions between the sexes.
4. State laws against private sexual behavior between consenting adult women should be abolished. (Reverse-scored)
5. Female homosexuality is a sin.
6. The growing number of lesbians indicates a decline in American morals.
7. Female homosexuality in itself is no problem unless society makes it a problem. (Reverse-scored)
8. Female homosexuality is a threat to many of our basic social institutions.
9. Female homosexuality is an inferior form of sexuality.
10. Lesbians are sick.

ATTITUDES TOWARD GAY MEN (ATG-R) SUBSCALE

11. Male homosexual couples should be allowed to adopt children the same as heterosexual couples. (Reverse-scored)
12. I think male homosexuals are disgusting.
13. Male homosexuals should not be allowed to teach school.
14. Male homosexuality is a perversion.
15. Male homosexuality is a natural expression of sexuality in men.
16. If a man has homosexual feelings, he should do everything he can to overcome them.
17. I would not be too upset if I learned that my son were a homosexual. (Reverse-scored)
18. Sex between two men is just plain wrong.
19. The idea of male homosexual marriages seems ridiculous to me.
20. Male homosexuality is merely a different kind of lifestyle that should not be condemned.